

... det är ingen djärv gissning att många fann det meningslöst att delta.

BIRGIT KARLSSON SIDAN 4

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET/#3 SOMMAR 2017

NYHETER

Flygresor krockar
med klimatmål

PROFILEN

Anna Bohlin om varför
vi älskar gamla ting

REPORTAGE

Intervjuer med avgående
rektor och prorektor

UNG FYSIKER TAR PLATS

MATTIAS GOKSÖR BLIR PROREKTOR

– Det kommer nog att ta cirka ett år för den nya ledningen att bli varm i kläderna, säger Mattias Goksör.

Foto: JOHAN WINGBORG

LEDARE

Från spretigt till mer enat universitet

Vi har idag en mycket större samsyn i olika strategiska frågor.

EFTER ELVA ÅR är min tid som rektor för Göteborgs universitet snart slut. Det känns vemodigt. Samtidigt är jag glad och stolt över den utveckling som universitetet gått igenom de här åren.

När jag tog över 2006 fick jag ett uppdrag från styrelsen: Vi vill att du skapar ett mer sammanhållet universitet, ett universitet med tydlig vi-känsla. Lätt sagt, svårare att genomföra. Vi var då i praktiken åtta olika universitet med ett antal rektorer och en dekanngupp som var som en polsk riksdag. Det var helt enkelt väldigt mycket ”vi och dom”. En i längden ohållbar situation när omvärlden ju såg oss som ETT universitet, inte minst vad gäller resurstilldelning.

NÄR JAG TÄNKER tillbaka på allt vi gjort för att öka sammanhållningen, tycker jag vi lyckats bra. Vi har idag en mycket större samsyn i olika strategiska frågor och en betydligt större vilja från fakultet och institution att bidra till universitetets gemensamma bästa, även om det ibland innebär kompromisser. En viktig orsak är Vision 2020.

Att arbeta fram en vision med långsiktiga mål och strategier är ingen lätt uppgift. Det var därför fantastiskt roligt att följa den omfattande process där 1 100 medarbetare deltog. Att den färdiga visionen nu används som utgångspunkt för ett löpande arbete med handlings- och verksamhetsplaner är än mer glädjande. Vi vet alla hur lätt ett högtflygande visionsdokument förvandlas till hyllvärmare och aldrig blir det verktyg för verksamhetsutveckling som det var ämnat för.

Ett annat arbete som spelat stor roll är RED

10, den första genomgripande utvärderingen av all vår forskning. Av den framgick att vi hade forskning på världsnivå men även sådan som inte höll måttet. Genom RED 10 arbetar vi idag mer metodiskt med forskningsfrågorna, vilket också lett till avsevärt bättre resultat. På senare tid har vi också lagt mycket krut på de högskolepedagogiska frågorna, ett område som ofta behandlas styvmoderligt. Men vad är vi utan våra studenter? De måste få en forskningsanknuten utbildning med bästa möjliga undervisning. Det är en fråga om kvalitet.

NÄR JAG VAR NY som rektor hade GU ingen stark position vare sig lokalt, regionalt eller nationellt. Det ville jag ändra på. En riktigt bra plattform var uppdraget som ordförande för Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, som jag hade under sex år. Det innebar förstahandsinformation i alla frågor, men också möjlighet att knyta kontakter internationellt.

Men mitt mål att sätta ETT Göteborgs universitet på kartan hade aldrig lyckats utan er medarbetare. Så stort tack och lycka till med den fortsatta utvecklingen av Göteborgs universitet!

PAM FREDMAN

Foto: JOHAN WINNBERG

RED Kopiera Norges modell!

VI STÅR INFÖR ett maktskifte inom universitetet, vilket säkert skapar en del oro men också förväntningar. I detta nummer fokuserar vi ganska mycket på ledningen, både den som byts ut och den nya. Förutom att göra en avskedsintervju med Pam Fredman har vi gjort ett specialnummer om hennes 11 år vid makten, som endast finns i 300 tryckta

exemplar. I specialnumret har vi gjort ett urval av GU Journalens artiklar om rektor. Självklart finns hela den tidningen på GU Journalens webbsajt i digitalt format.

INFÖR KOMMANDE ledningsskifte tar vi oss friheten att komma med ett litet anspråkslöst förslag.

1. Fortsätt värna GU Journalen som

en oberoende journalistisk tidning med uppgift att främja fri debatt.

2. Gör som i Norge: låt redaktionen få samma ställning som internrevisionen, med utökad granskningsuppdrag.

3. Ge ekonomiska garantier för tidningens fortlevnad, oavsett publiceringsform.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

20

Anna Bohlin framför
Annedalsseminariet,
Campus Linné.

– För många erbjuder gamla
föremål ett sätt att knyta an till
historien, säger Anna Bohlin.

Foto: JOHAN WINGBORG

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–18

- 04. Hörandeförsamlingen känner sig utmanövrerad.
- 05. Allt har gått rätt till, menar styrelseordföranden.
- 06. Prorektor vill satsa mer på arbetsmiljön.
- 08. Vem är Mattias Goksör?
- 09. 1,2 miljarder på GU:s konto.
- 10. Nytt naturvetarhus planeras på Medicinareberget.

- 12. Kvinnor administrerar och män forskar.
- 13. Trots starka visioner om minskade utsläpp ökar flygresorna.
- 16. Svårt locka lärare till medarbetarutbildning.
- 18. Extremism handlar om hängivelse, menar Scott Atran.

PROFILEN 20–23

- 20. Kan föremål ha en själ? Det tror många svenskar, säger socialantropolog Anna Bohlin.

FOKUS 24–26

- 24. Cancer är inte längre en gåta.

REPORTAGE 28–39

- 28. Pam om sina 11 år i maktens centrum.
- 32. Statsvetare håller hov.
- 34. Evolutionsbiolog gästade Göteborgs universitet.
- 38. Fiskintresset blev till en doktorsavhandling.

FOLK 40–51

- 40. Debatt: Varför ska sjuka drabbas?
- 42. Arkeolog dokumenterar förstörelsen i Syrien.
- 44. Helena Lindholm återgår till sina hjärtefrågor.
- 48. Ola springer för att upptäcka världen.
- 51. Jan Holmer ger ut ny volym om GU:s historia.

NYHETER

Avgjort på förhand

Endast en fjärdedel av ledamöterna var närvarande när blivande prorektor Mattias Goksör skulle frågas ut av hörandeförsamlingen den 19 maj. I en skrivelse riktar ett antal ledamöter kritik mot att hörandeförsamlingens roll har reducerats till "att godkänna beslut som redan är fattade".

11 LEDAMÖTER av totalt 70 i hörandeförsamlingen har ställt sig bakom en skarp skrivelse, riktad till universitetsstyrelsen, om bristen på inflytande under rekryteringen av rektor och prorektor. Framför allt är de kritiska till processen vid prorektorsvalet. De skriver bland annat att det urvattnar det kollegiala inflytandet: "Beredningsgruppen vill få oss att tro att man fullföljer 'en lång akademisk tradition där kollegialt inflytande värderas högt'. Det är oerhört viktigt att det finns en tillit för universitetet ... ett förfarande som detta undergräver denna tillit."

- Det är viktigt att påpeka att våra synpunkter handlar om processen och brister i det kollegiala inflytandet, inte om de personer som utsetts till rektor och prorektor, säger Birgit Karlsson, professor i ekonomisk historia.

- **HELA PROCESSEN** har kantats av problem. Vi tyckte det var underligt att den ende interna kandidaten, Per Cramér, var tvungen att dra sig ur på grund av ett formellt fel. Sedan upplevde vi inte att vi fick något klart besked av Ole Petter Ottersen om han verkligen tänkte dra sig ur processen för val av rektor till KI,

medan styrelsens ordförande uppgav att en sådan förbindelse från Ottersens sida fanns inspelad. När det därefter bara presenterades en enda kandidat till prorektor, som dessutom framhölls som överlägsen alla andra, då kokade det över. Styrelsen diskvalificerar vår förmåga att själva bedöma kompetens och meriter.

ATT BARA 25 AV totalt 70 medlemmar deltog i utfrågningen av Goksör kan förstås ha många olika förklaringar, menar Birgit Karlsson.

- Men det är ingen djärv gissning att många fann det meningslöst att delta. Flera jag talade med uttryckte detta missnöje och två bad explicit om utträde ur församlingen.

Att lansera en enda kandidat är närmast att betrakta som en ren provokation, menar Bengt Oxelman, professor i systematisk botanik.

- Att det var dålig uppslutning är inte så konstigt, säger han. Vi undrade vad vår roll var. Mattias Goksör verkar vara en synnerligen kompetent och bra person, men vad hade hänt om det hade varit en olämplig person som hade föreslagits eller om vi hade röstat nej? Vi har en akademisk tradition att falla tillbaka på, men ledningen - som inte har

gjort något formellt fel - behöver egentligen inte ta hänsyn till våra synpunkter. I värsta tänkbara scenario skulle det kunna få förödande konsekvenser.

Ingmar Skoog, professor i psykiatri, påpekar att flera av de nominerade var väl kvalificerade.

- **STYRELSEN BORDE HA** varit mer intresserad av hörandeförsamlingens synpunkter. I slutändan bestämmer styrelsen, men agerandet ger intryck av att man inte är intresserad av vad akademien tycker och att man är orolig för att hörandeförsamlingen ska komma fram till "fel" slutsatser.

För att inte hamna i samma situation igen föreslår han att det införs regler om minst två kandidater.

- Om hörandeförsamlingen inte har någon vettig uppgift kan man lika gärna slopa den, säger Ingmar Skoog.

Ledamöterna ser hanteringen av prorektorsfrågan som ett tecken på en försvagning av det kollegiala inflytandet.

- Så här får det inte gå till. För universitetets framtid är det av stor vikt att det kollegiala inflytandet och tilliten till universitetets ledning stärks, säger Birgit Karlsson som önskar att Göteborgs universitet kunde inspireras mer av Uppsala universitets motståndskraft mot ökad linjestyrning och New Public Management.

ALLAN ERIKSSON

Ingmar Skoog

Birgit Karlsson

Bengt Oxelman

”Vi har gjort vad som förväntats av oss”

Foto: JOHAN WINGSBORG

Trots kritik mot processen framhåller styrelsens ordförande Cecilia Schelin Seidegård att allt har gått rätt till.

– Vi måste visa respekt för individen, därför lanserade vi bara en kandidat som prorektor.

Ledamöterna bakom skrivelsen hävdar att du vid flera tillfällen har gjort klart att du betraktar hörandeförsamlingen som oviktig. Stämmer det?

– Det är ett ogrundat påhopp. Jag vet inte var det kommer från. De som har arbetat med mig vet att det inte är sant. Det är viktigt att framhålla att bara en liten grupp inom hörandeförsamlingen (11 av 70) har ställt sig bakom skrivelsen.

Varför tillfrågades inte hörandeförsamlingen igen när det stod klart att Ole Petter Ottersen hellre ville ha KI-jobbet?

– Vad gäller rektorsprocessen tog vi fram tre mycket bra kandidater: En blev rektor för KI, en blir troligen rektor för Linnéuniversitetet och en blev rektor här vid GU. Det tycker jag är att bra utfall.

Hur kommer det sig att ni bara lanserade en kandidat som prorektor?

– Det har vi förklarat i en skrivelse till hörandeförsamlingen. Vår bedömning är att Mattias Goksör är överlägsen de andra kandidaterna och det vore oförskämt och respektlöst mot de andra att utsätta dem för en pseudoprocess. Samtidigt är det inte ovanligt att man bara presenterar en kandidat, se till exempel på Karolinska Institutet. Dessutom har vi förstås tagit stor hänsyn till Eva Wibergs synpunkter om prorektorn, som ska jobba nära henne på ett bra sätt.

Vilken roll anser du att hörandeförsamlingen ska ha?

– Den ska vara rådgivande. I rektorsvalet hade vi två bra kandidater och vi lyssnade på hörandeförsam-

lingens bedömning när vi föreslog Ole Petter Ottersen som rektor. När det gäller prorektorsprocessen finns det inget krav på att ha en hörandeförsamling men vi valde att ha det ändå.

Vad säger du om kritiken att hörandeförsamlingens roll reduceras till att ”godkänna beslut som redan är fattade”?

– Det stämmer inte alls. Vi har gjort det som förväntas av oss och alla i styrelsen ställer sig bakom besluten. Vår ambition har varit att göra en så öppen och transparent process som möjligt, men i en sådan här rekrytering kan inte alla vara delaktiga.

Vad tänker du göra med anledning av skrivelsen?

– Jag kommer att skicka ett svar. Det är mitt uppdrag. Vi har diskuterat frågan i styrelsen och ingen där hade en annan uppfattning. Alla är nöjda. Vår bedömning är att processen har gått rätt till. Men självklart. Varje gång det kommer kritik måste vi diskutera: vad kan vi göra bättre? Det var till exempel ett misstag att inte göra ett fyllnadsval till hörandeförsamlingen efter rektorsvalet. Hade vi gjort det hade fler varit med på utfrågningen av Mattias Goksör. Det var synd.

Finns det några skäl att göra en större översyn?

– Jag vet inte vad det skulle leda till. Det var har nyligen varit en nationell översyn. Vid alla rektors- och prorektorstillsättningar finns det alltid ett visst missnöje, det går inte att komma ifrån.

Cecilia Schelin Seidegård menar att det hade varit respektlöst att utsätta de andra nominerade för en utfrågning.

Vår ambition har varit att göra en så öppen och transparent process som möjligt.

ALLAN ERIKSSON

A portrait of Mattias Goksör, a man with short brown hair and a slight smile, wearing a dark blue suit, white shirt, and patterned tie. He is standing in a well-lit, modern interior space with arched doorways and hanging lights in the background. The lighting is soft and focused on him.

Fysiker – tar plats i parken

Mattias Goksör är 42 år och
därmed GU:s yngste prorektor
någonsin.

– Jag tror att det är bra om ledningen representerar universitetet så brett som möjligt. Vår nya rektor, Eva Wiberg, är professor i italienska, själv är jag docent i fysik. Förhoppningsvis kan vi komplettera varandra på ett välfungerande sätt.

Så säger Mattias Goksör som den 1 juli blir ny prorektor vid Göteborgs universitet.

FÖR OSS ANDRA kanske den 25 april var en helt vanlig tisdag. Men för Mattias Goksör, prefekt vid institutionen för fysik, var det en dag då telefonen inte ville sluta ringa och mejlen bara fortsatte plinga. Det var nämligen då universitetsstyrelsens beredningsgrupp beslöt att föreslå honom som enda kandidat till tjänsten som ny prorektor vid Göteborgs universitet.

– Det kom över 300 grattis mejl på mindre än en halvtimme. Jag fick så mycket uppmärksamhet från alla håll att jag var tvungen att fly bort ett par dagar.

Mattias Goksör är uppvuxen i Jönköping och är en inbiten HV71-fan. Under studietiden jobbade han som teleskopoperatör på Onsala rymdobservatorium där han bland annat deltog i experiment för att bestämma massan på svarta hål. Hans forskning är tvärvetenskaplig och handlar om så kallad "single cell-analys" där enskilda celler kan manipuleras och studeras under lång tid för att bättre förstå intracellulära processer och intercellulär kommunikation. Han har sedan tidigare två avknoppningsföretag från sin forskning.

ÄN HAR MATTIAS GOKSÖR inte hunnit diskutera med Eva Wiberg vilka områden han kommer att få ansvar för.

Men vid sin egen institution har han bland annat engagerat sig för arbetsmiljön.

– När jag tillträdde som prefekt för fem år sedan trodde jag att resultatet från Arbetsmiljöbarometern, som bland annat pekade på mycket stress och hög arbetsbelastning, skulle leda till initiativ från universitets- eller fakultetsledningen. Men

det hände inte så mycket. Tre år senare var det dags för en ny barometer, som visade på ytterligare något högre stress, men inte heller den ledde till några åtgärder.

DET VAR SKÅLET till att Mattias Goksör tog initiativ till en arbetsgrupp med prefekter, arbetsmiljöombud, personalhandläggare och andra intresserade av arbetsmiljöfrågor vid Naturvetenskapliga fakulteten. Under två års tid har de samlats för möten dit också psykologer, forskare inom arbetsmiljö samt andra personer med arbetsmiljöerfarenhet varit inbjudna.

– Det vore intressant att starta något liknande för hela universitetet. Hög arbetsbelastning finns ju inte bara på min institution. Orsaken är inte så ofta arbetsgivarens krav utan snarare beroendet av externa medel, och finansieringssystemet kan förstås inte GU ensamt ändra på. Men vi kanske kan åtgärda den växande självadministrationen och lära av goda exempel på andra håll.

OKSÅ EKONOMI intresserar Mattias Goksör.

– Hur säkerställer vi exempelvis kvaliteten på utbildningar som är viktiga för samhället men dyra eftersom studenterna är så få? Idag har vi ingen riktigt bra modell för det, eftersom pengar tilldelas efter prestation.

Mattias Goksör sitter även med i styrgruppen på Centrum för genusvetenskap samt i enhetsrådet för PIL. För att stödja lärarna vid institutionen för fysik har han också anställt en särskild pedagogisk utvecklare, Jonas Enger, satsat på ett ALC-rum, samt på ett IT-verktyg för symbolisk problemlösning.

Mattias Goksör

Aktuell: Ny prorektor vid Göteborgs universitet från 1 juli 2017.

Jobbar som: Prefekt vid institutionen för fysik.

Bakgrund: Doktor i fysik, magister i företagsekonomi.

Ålder: 42 år, GU:s yngste prorektor någonsin.

Familj: Fru och två söner.

Intressen: Golf med söner, inbiten HV71-fan.

Mattias Goksör var profil i GU Journalen nr. 4–2012.

<https://issuu.com/universityofgothenburg/docs/guj4-2012>.

– De verktyg som annars finns är inte anpassade för fysik och matematik som ofta handlar om att ge symboliska svar på abstrakta problem. Därför har professor Stellan Östlund och systemutvecklare Hampus Linander tagit fram ett självrätande verktyg, som IT-enheten nu ger support till. Det används av både GU och Chalmers, men är öppet även för andra lärosäten, nationella som internationella.

Även om rollen som prorektor är krävande hoppas Mattias Goksör ändå få några timmar över för forskning. Bland annat är han engagerad i företaget Organo Vitro, som hans doktorand Amin Banaeiyan startat, där de utvecklat ett särskilt mikrofluidchip, som kan användas för odling av celler och ersätta djurförsök inom farmakologi. Företaget är nominerat i Venture Cup Västs regionfinal.

INTE BARA REKTOR och prorektor kommer att bytas ut den 1 juli. Också universitetsdirektör Jörgen Tholin slutar för att istället bli prorektor vid Högskolan i Borås.

– Jag antar att Eva Wiberg på sitt även kommer att tillsätta nya vice-rektorer, förklarar Mattias Goksör. I början kommer vi att gå runt och prata med så många medarbetare som möjligt, lyssna på olika åsikter och försöka sätta oss in i universitetets verksamhet och utmaningar. Eva Wiberg har främst engagerat sig inom utbildningen, men som prorektor i Lund har hon förstås också stora erfarenheter av såväl nationellt som internationellt ledarskap. Själv är jag mer forskningsinriktad men har även ett stort nätverk, både inom GU och vid Chalmers. Det är nyttigt att byta ledning ibland så att organisationen inte fastnar i gamla spår, men det är också viktigt att ta tillvara den erfarenhet som finns, så att inte minnet av hur det fungerat tidigare går förlorat. Jag hoppas att vi i ledningen klarar av att göra båda sakerna.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Vem är Mattias Goksör?

– **Mattias Goksör** har bred kompetens inom den kompletta akademiska miljöns alla områden och har förutom sin professionskunskap inom fysik även en ekonomiutbildning. Han är analytisk, har ett helhetsperspektiv och har god erfarenhet av ledarskap, både som forskningsledare för stora projekt och som prefekt. Han har engagerat sig i universitetsövergripande frågor som kvalitet, arbetsmiljö, undervisning och genusfrågor och på så sätt fått en god överblick över många områden inom GU. Jag har nominerat Mattias som prorektor därför att han är kompetent, vill organisationen väl, med alla medarbetare och chefer, och brinner för att vara med och utveckla GU.

Margareta Wallin Peterson

professor i zoofysiologi och tidigare vicerektor vid GU

– **Om jag skulle** få uppgiften att snabbt ge ett omdöme om Mattias med fem ord skulle jag säga att han är lyssnande, seende, kompetent, noggrann och kollegial. I min roll som pedagogisk utvecklare skulle jag sammanfatta honom som en mycket klok pedagog. I PIL:s enhetsråd har han varit mycket engagerad och delat med sig generöst av sitt pedagogiska kunnande, inte minst när vi diskuterat komplexa och svåra pedagogiska utmaningar. På grund av Mattias nya roll kommer vi tyvärr inte att kunna ha ett lika kontinuerligt utbyte, men å andra sidan kommer vi att fortsätta inspireras av hans pedagogiska skicklighet och kunnande i hans nya ledarroll.

Tomas Grysell
chef för PIL-enheten

– **Jag är glad** att Mattias Goksör har fått jobbet som prorektor. Jag har jobbat med honom i frågor kring arbetsmiljö, dels vid den institution där han är prefekt, dels vid Naturvetenskapliga fakulteten i sin helhet. I det senare arbetet var han bekymrad över ett huvudresultat i Arbetsmiljöbarometern 2015, att stresspådraget upplevdes som så högt bland de anställda. Mattias bjöd då in personer i chefspositioner vid fakulteten till en serie seminarier och workshoppar med fokusfrågan: Vad kan vi som chefer göra för att minska stresspådraget för våra anställda? Att på detta sätt engagera sig i stora och sammansatta frågor är typiskt för honom.

Olle Persson
universitetslektor, legitimerad psykolog, internkonsult i arbetsmiljöfrågor

– **Jag har lärt** känna Mattias under hans tid som representant för Naturvetenskapliga fakulteten i styrgruppen för GIG. Mattias är en sympatisk och rättfram person med stark integritet. Han är effektiv och målinriktad och har varit en positiv kraft i styrgruppens arbete. Han gjorde, tillsammans med Lena Martinsson och Birgitta Jordansson, en gedigen självvärdering av GIG efter halva verksamhetstiden.

Eva-Maria Svensson
professor i rättsvetenskap och föreståndare för Centrum för genusforskning (GIG)

– **Mattias Goksör** är en av de bästa chefer jag haft. Han är outtröttlig när det gäller att skapa förutsättningar för att hans medarbetare ska kunna göra ett bra och effektivt jobb. Han lyckas kombinera en respekt för regelverket med en sund skepsis inför samma regelverk. Han får därmed saker gjorda under rådande förhållanden samtidigt som han lägger grunden för framtida förbättringar. Det är med stort intresse jag ser fram emot vad han kan komma att göra för Göteborgs universitet från sin nya position.

Johan Åkerman
professor i experimentell fysik och tillämpad spintronik

Ökat överskott inom forskning

Efter årets första 4 månader redovisar universitetet ett underskott på 68 miljoner kronor. Läget är ungefär som förra året, då ett minus vändes till plus. I år ser det ut att bli något liknande.

– Det tuffar på. Jag ser inga dramatiska förändringar, säger ekonomidirektör Peter Tellberg.

SVÄRIGHETERNA ATT förutse ekonomin är stora med tanke på att universitetet har en omslutning på 6 miljarder kronor. En liten felmarginal får stort utslag. Samma sak om en forskargrupp skulle få ett oväntat stort bidrag i slutet av året.

– Jag tror dock att prognosen står sig. Vi kommer, om inget oförutsett inträffar, få ett nollresultat eller 10 miljoner plus. Sedan vet ingen vad höstpropositionen innebär för GU, säger Peter Tellberg.

Att det ekonomiska läget ser bättre ut än väntat beror alltså främst på ökade bidragsintäkter. Detta trots att personalkostnaderna har ökat med 70 miljoner kronor och övriga driftkostnader med 16 miljoner, jämfört med samma tid förra året.

– Under 2016 ökade antalet anställda med 30-40 personer men det är inte så vansinnigt mycket. Det är oerhört glädjande att GU får stora bidrag men man får inte glömma bort att beviljandegraden bara är 15-20 procent, så det är många som lägger ett stort arbete utan resultat.

ÄVEN OM DET ekonomiska läget ser ljusst ut påpekar Peter Tellberg att det finns orosmoment. De senaste fem åren har Göteborgs universitet inte

examinerat tillräckligt många inom grund- och avancerad nivå, vilket i år leder till en underproduktion på 14 miljoner kronor.

– **DET ÄR PENGAR SOM** fakulteterna måste betala tillbaka till universitetsstyrelsen. Vi utbildar och examinerar färre än vad vi får betalt för. Det är inget större problem just nu eftersom vi historiskt har producerat fler än vad vi har fått ersättning för men vi kan inte fortsätta hur länge som helst, påpekar Peter Tellberg.

Samtidigt pågår en utbyggnad av utbildningsuppdraget, bland annat inom lärar-, sjuksköterske- och tandläkarprogrammet. Dessutom har GU gjort en egen satsning på 185 nya helårsplatser, finansierade med balanserat kapital.

– Sammantaget examinerar vi för få. Det ställer även frågan om hur vi kan öka genomströmningen på fristående kurser som har lägre prestationsgrad än program. Dessutom vet vi inte hur söktrycket påverkas om högkonjunkturen fortsätter, vilket också kan leda till fler avhopp.

OM PROGNOSEN STÅR sig kommer GU, vid årets slut, att ha ett samlat överskott på nästan 1,2 miljarder kronor. En ökning med drygt 6 procent jämfört med förra året.

– Vi har ett fortsatt stort överskott inom forskningen men under 2016 gick utbildningen med underskott. Vi måste hitta smarta lösningar för att komma till rätta med det balanserade kapitalet, säger Peter Tellberg.

ALLAN ERIKSSON

Fler stölder anmäls

Antalet rapporterade stölder vid GU har dubblerats på två år. Men det behöver inte bero på fler fall, menar säkerhetschef Jörgen Svensson.

Jörgen Svensson

UNDER 2015 rapporterades 35 fall av stöld vid Göteborgs universitet och under 2016 ökade siffran till 73 fall. Hittills i år har ett 30-tal ärenden registrerats.

Enligt Jörgen Svensson beror ökningen på bättre information till medarbetarna och studenterna och att det finns ett enkelt system för rapportering av stölder, olycksfall och andra incidenter.

– Antalet fall i år kan tyckas många, men vi propagerar numera för att GU:s risk-, incident- och avvikelshanteringssystem Guria ska användas och att alla fall av stöld ska anmälas.

Via systemet hamnar ärendet hos en handläggare, som oftast är den lokala säkerhetssamordnaren, som beslutar om en polis-anmälan ska göras.

I de allra flesta fall rör det sig om mobiler, datorer, jackor och nycklar.

– Det är småstölder som är kopplade till enskilda personer och inga stora planerade inbrott. Den mänskliga faktorn spelar in. Man tänker sig inte för var man lägger sin dator eller mobil.

– Tänk på att inte lämna din väska utom synhåll och var noga med var du placerar din dator! Vi vill ha ett öppet universitet, men det ställer lite högre krav på oss medarbetare och studenter.

THIMMY MÄRD

Vi utbildar och examinerar färre än vad vi får betalt för.

PETER TELLBERG

Hitta goda exempel

Tre frågor till Camilla Wikström, som är ny utvecklingsledare inom hälsa och arbetsmiljö vid Göteborgs universitet.

Vad ska du göra?

- Bland annat ska jag ansvara för utvecklingen av hälso- och arbetsmiljöarbetet i stort, för samarbetet med fack och skyddsombud och för samordning och kvalitetssäkring av arbetsmiljöarbetet, samt säkerställa förutsättningarna för arbetet. Ett första uppdrag blir ett förslag på ny arbetsmiljöpolicy.

Hur upplever du arbetsmiljöarbetet inom GU idag?

- Jag har egentligen arbetat för kort tid för att kunna uttala mig. Jag ser att vi som alla verksamheter har brister och utmaningar, men också har sådant som fungerar bra. För mig handlar det om att vara ute i verksamheten och hitta goda exempel att lyfta, men också identifiera exempel i omvärlden att inspireras av.

Hur är det att arbeta med de här frågorna?

- Det är jättespännande. Tillsammans med kollegor, chefer, medarbetare och arbets- och studentarbetsmiljöombud hoppas jag verkligen göra skillnad.

Text: **THIMMY MÅRD**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Flexibelt hus på gång

Om fem år ska ett nytt hus stå klart på Medicinareberget där tre naturvetenskapliga institutioner ska samsas.

- Byggnaden är en del av ett mycket större projekt om att samla livsvetenskaperna i Västsverige i ett enda campusområde. Det förklarade Elisabet Ahlberg och Eric Hanse när förstudien presenterades den 11 maj.

DET ÄR universitetsstyrelsen som fattat beslut om att samla livsvetenskaperna på Medicinareberget och rektor som bestämmer om berörda naturvetare ska få en egen byggnad. Den 11 maj hölls ett informationsmöte på Konferenscentrum Wallenberg om förstudien.

- Tanken är att den nya byggnaden inte ska kosta mer i hyra än de lokaler vi har idag, vilket innebär att vi måste minska vår yta. Den nya byggnaden ska också kunna användas flexibelt, så att man kan gå in i och ut ur olika verksamheter, även om vi förstås också kommer att ta hänsyn till de specifika lokalbehov som finns, förklarade Elisabet Ahlberg, dekan vid Naturvetenskapliga fakulteten.

Det nya huset planeras bli på

cirka 27 000 kvadratmeter och ska angränsa till Medicinarelängan, alldeles invid Lundberglaboratoriet och Hasselbladslaboratoriet.

- Institutionen för kemi och molekylärbiologi har redan halva sin institution på Lundberglaboratoriet och även institutionen för marina vetenskaper och institutionen för biologi och miljövetenskap har tydligt uttryckt att de vill flytta till en ny byggnad på berget, berättade Elisabet Ahlberg. Men först måste rektor godkänna nästa etapp efter förstudien.

Om allt går som tänkt kommer processen att gå vidare under hösten och leda till bygglov i maj nästa år. Själva produktionen väntas starta i oktober 2018. Sedan väntar omfattande markarbeten och huset beräknas stå klart för inflyttning första kvartalet 2022.

OCKSÅ SAHLGRENSKA akademien har varit med i planeringen av byggnaden.

- Vi har många gemensamma intressen, exempelvis undervisningslokaler, djurverksamhet och core facilities, förklarade prodekan Eric Hanse. Den nya byggnaden är första delen i det nya Campus

Medicinareberget som ska koppla ihop universitetet med sjukhuset, innehålla student- och forskarbostäder samt kanske även en större, gemensam aula. Det hela handlar om ett väldigt stort projekt som planeras pågå ända till 2040.

EVA LUNDGREN

Nya naturvetarhuset

De institutioner som ska rymmas i ett nytt naturvetarhus på Medicinareberget är: institutionen för biologi och miljövetenskap, institutionen för kemi och molekylärbiologi samt institutionen för marina vetenskaper. I styrgruppen för projektet ingår Elisabet Ahlberg, Henrik Aronsson, Per Hall, Göran Hilmersson, Eric Hanse, Axel Andersson samt Märten Tiselius. Projektledare är Anna Skoog.

Inflyttningen är planerad till 2022 och kostnaden väntas bli cirka 1 miljard kronor.

Byggnaden är en del av en större plan att samla forskning och utbildning inom life science vid GU på Medicinareberget. Campusplanen för Medicinareberget planeras pågå till 2040.

WESTENHOFF NY I UNGA AKADEMIN

NY LEDAMOT. I början av juni valdes sex nya ledamöter in i Sveriges unga akademi. Tre kvinnor och tre män har valts ut av ett sextiotal sökande. En av dem är Sebastian Westenhoff, professor i biofysikalisk kemi.

- Jag är ledamot i Sveriges unga akademi för att ge den fria grundforskningen en röst i samhället. Universitetet kan bara vara trovärdiga aktörer om deras kärna är fristående från tredje partsintressen. Tillsammans kan vi unga forskare verka för detta.

Ledamotskapet är tidsbegränsat till fem år.

CITATET

Risken är nu överhängande att Sverige förlorar ansiktet i Europa och övriga världen därför att våra politiker tycks vara ur stånd att åtgärda alla akademiska missförhållanden,

säger Lundaprofessorn **Erik J Olsson** på Academic Rights Watch med anledning av att Sverige i en ny studie hamnade i botten när det gäller akademisk frihet i ett europeiskt perspektiv.

Källa: academicrightswatch.se.

Foto: TIMMY MÅRD

PUBLIKREKORD UNDER ÅRETS SCIENCE SLAM

EVENEMANG. Cirka 150 personer hade tagit sig till Stora tältet i Bältesspännarparken för att lyssna på de åtta forskarna. Vinnare blev Christoffer Pettersson från institutionen för fysik vid Chalmers som berättade om Higgs-bosonen och mörk materia.

Från Göteborgs universitet deltog Sami Adwan, innehavare av Torgny Segerstedtprofessuren. Att föreläsa på endast tre minuter var en utmaning, tycker han.

- Det var svårt att välja vilken information som skulle vara med och vilken nivå på språket jag skulle ha, men jag tycker att det gick bra.

Science slam anordnas varje år i samband med Vetenskapsfestivalen och går ut på att forskare från Göteborgs universitet och Chalmers under tre minuter berättar om sin forskning. Publiken får sedan rösta på den som de tycker har hållit det bästa framträdandet.

MÅNADENS AFORISM

Apropå den pågående trumpifieringen av det digitala språket i sociala medier:

Disputabelt

När kloklolket träter på vittrare sätt, man har opponenter, som helst vill ha rätt.

Vetenskapligt

Sanning blir mest sannolik, om bedömd per statistik.

Guido Satir
Professor emeritus och tidigare innehavare av UNESCO Cous-teau-professur i humanekologi
Foto: privat

UKÄ KRITISERAR UNIVERSITETET

KRITIK. Efter att Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i december 2015 fått in en anmälan om 95 fall av brott mot anställningsförordningen och andra regler riktas nu skarp kritik mot GU. Fallen gällde främst Humanistiska fakulteten och har bland annat lett till en särskild utredning av universitetets internrevision.

UKÄ skriver att GU brutit mot anställningsförordningen genom att inte utlysa någon av

de anmälda anställningarna. GU har även missbrukat lagen om anställningsskydd (LAS).

Rektor Pam Fredman betonar att det tidigare rätt en otydlighet i anställningsordningen när det gäller tillfälliga anställningar upp till sex månader.

- Vi har genomfört en rad åtgärder för att öka kompetensen och medvetenheten ute i verksamheten, jag tycker mig redan märka en klar förbättring.

Många myndigheter lägger stora pengar på att delta under politikerveckan i Almedalen.

Anser du att satsningen är värd pengarna?

WEBBPANELEN JA21% NEJ42% VETEJ 37%

Antal svarande: 71. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 anställda.

Ojämlika karriärer för naturvetare

Foto: JOHAN WINGBORG

Alla som disputerade vid Naturvetenskapliga fakulteten 2004 har fått jobb inom områden relevanta för utbildningen.

Men de kvinnor som stannat kvar inom akademien har i betydligt högre utsträckning administrativa tjänster än sina manliga kollegor.

Det visar en rapport från fakulteten.

Foto: PRIVAT

Henrik Tallgren

DET ÄR FAKULTETSSEKRETERARE Henrik Tallgren som skrivit rapporten *Doktorernas sysselsättning tio år efter disputationen 2004*. Rapporten är

resultatet av ett detektivarbete

där Henrik Tallgren letat upp vad som hänt varje enskild person som disputerade 2004.

- För att få fram uppgifterna har jag använt ett flertal källor, som exempelvis LinkedIn, Google Scholar, universitetsbibliotekets databaser samt universitetets och Chalmers personsökningsbaser. Undersökningen är, så vitt jag vet, den första i sitt slag som gjorts vid Naturvetenskapliga fakulteten, förklarar han.

SAMTLIGA DOKTORER verkar ha fått arbeten inom områden som är relevanta för deras forskarutbildning. 54 procent jobbar utanför akademien, exempelvis på Astra Zeneca eller

Volvo, och flera har forskningsanknutna anställningar.

25 doktorer finns kvar inom akademien, 14 män och 11 kvinnor. Av dessa har 11 män en position som lärare eller forskare medan endast 4 kvinnor har en akademisk anställning. Omvänt var 7 av de 10 personer som fått en administrativ tjänst kvinnor.

Prodekan Ola Wetterberg är inte förvånad över undersökningens resultat.

- DET HÄR ÄR förstås en väldigt liten rapport från ett enda år. Men den bekräftar ett mönster som även facken pekat på och som också kommit fram i olika undersökningar, exempelvis *Jämställda fakulteter* från 2012. Att kvinnor har sämre möjligheter att göra akademisk karriär är en fråga som kommer att tas upp i forskarutbildningsberedningen under året. Också arbetet med jämställdhetsintegrering kommer att leda till att vi undersöker varje situation där det gäller att välja medarbetare.

Det finns gott om myter om varför kvinnor ofta får administrativa

Fakta

År 2004 disputerade 54 personer vid Naturvetenskapliga fakulteten, 33 män (61 procent) och 21 kvinnor (39 procent). Tio år senare arbetade 29 doktorer utanför akademien medan 25 var anställda vid något lärosäte. Av dessa hade 11 män (44 procent) en tjänst som lärare eller forskare men endast 4 kvinnor (16 procent).

Källa: *Doktorernas sysselsättning tio år efter disputationen 2004* av fakultetssekreterare Henrik Tallgren.

tjänster medan män blir forskare och lärare, påpekar Angela Wulff, professor i marin ekologi.

- Det brukar påstås att kvinnor exempelvis hellre väljer en trygg anställning framför en osäker tillvaro som forskare eller att män bara anställer andra män. Men jag tror inte att det är så enkelt utan det gäller att gräva djupare för att hitta de verkliga orsakerna. Hur har exempelvis doktorandtiden varit, har man fostrats till självständighet och en bra självkänsla? Har den grupp man ingått i lyft en och finns det skillnader mellan olika institutioner? Är det så att kvinnor måste vara väldigt mycket mer meriterade för att få fortsätta inom akademien och kan man se någon utveckling mot det bättre?

Fler undersökningar av vart doktorerna tar vägen kommer att göras i framtiden, förklarar Ola Wetterberg.

- MEN EFTERSOM DE är så svåra att göra, kommer vi inte att genomföra kartläggningar varje år. Däremot ber vi sedan några år tillbaka våra nya doktorer att utvärdera hela sin forskarutbildning. Där tror jag att vi kommer att hitta intressant information.

Henrik Tallgren arbetar på en rapport som bygger på 63 doktoranders svar och den publiceras antagligen i början av hösten.

EVA LUNDRÉN

På tvärs mot klimatmål

Göteborgs universitet har högt ställda förväntningar på att bland annat minska de totala utsläppen av koldioxid från resor. Men hittills har det målet inte uppnåtts. **Utsläppen har ökat med 20 procent jämfört med 2008.**

Förklaringen är enkel: vi flyger alltmer och längre.

Text: ALLAN ERIKSSON Foto: JOHAN WINGBORG

U

UNIVERSITETET HAR IDAG 14 miljömål som handlar om att främja hållbar utveckling inom både forskning och utbildning i enlighet med Vision 2020 och Agenda 2030. Men det finns också mål om att minska energianvändningen, använda färre kemiska produkter och att utsläppen från resor ska minska. Men ekvationen om att vara ett internationellt universitet, där flygresor är en nödvändighet, går inte ihop med ambitionen att minska utsläppen.

Sedan 2008 har antalet flygresor varje år, med undantag för krisåret 2009, slagit nya rekord. Det senaste året var ökningen hela 10 procent. Åren 2008–2016 ökade koldioxidutsläppen från flygresor med 36 procent. Flyget genererar fyra gånger högre utsläpp än fjärrvärmen i alla GU-hus tillsammans.

Men den klassiska målkonflikten är något vi lär få leva med ett tag, menar Katarina Gårdfeldt, föreståndare för Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV) och ansvarig för GU:s hållbarhetsresultat.

- Även om vi idag inte kan nå målet måste vi fortsätta sträva mot det. Ökad internationalisering och

minskade koldioxidutsläpp från resor är exempel på områden som står i konflikt med varandra. Det finns en komplexitet som vi inte kan blunda för. Vi måste tala om det och fortsätta stimulera till ett ökat utbyte av studenter och lärare, säger Katarina Gårdfeldt, som dock poängterar att varje resa bör övervägas noga om den kan ersättas med digital teknik.

- Det är inte bara en stor klimatvinst utan också sparad arbetstid att slippa lägga många timmar på resor.

Enligt Katarina Gårdfeldt är det viktigaste att främja hållbarhet i både utbildning och forskning och bidra till att nå de globala FN-målen.

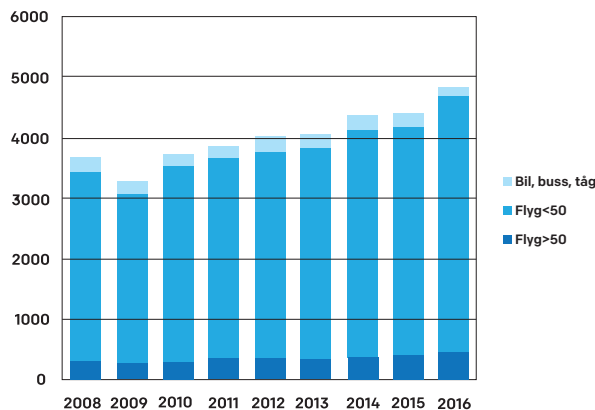
- De unga människor som vi utbildar nu kommer att ha stort inflytande på samhället de närmaste 40 åren innan de går i pension. När det gäller forskning publiceras allt fler vetenskapliga artiklar om hållbar utveckling vid GU, så det går framåt på flera områden.

KATARINA GÅRDFELDT tror också att ökad internationalisering kan leda till nya innovativa arbetsätt.

- Alla universitet har ju samma dilemma, i olika hög grad, och kan dela goda exempel med varandra. Även om fysiska möten är svåra att ersätta, gäller det att resa smartare och använda sig av digitala möten så mycket det går.

Men några försöker bromsa resorna. Nationella sekretariatet för genusforskning har infört resfria perioder som innebär att persona-

Koldioxidutsläpp per utsläppskälla 2008–2016 (ton)

Vi ska kämpa för att minska utsläpp från resor, men vi kan inte isolera oss.

KATARINA GÅRDFELDT

len under december och januari samt sommarmånaderna undviker tjänsteresor och istället satsar på resfria, digitala möten, exempelvis Skype-möten.

- Det fungerar bra, tycker jag. Det är helt klart lite lugnare under den perioden och betydligt färre resor. Man måste begära undantag för att göra en resa, säger Charlotte Benninge, administrativ samordnare.

ETT ANNAT SÄTT att ta ansvar är att klimatkompensera alla resor, påpekar Katarina Gårdfeldt. Det har GU gjort sedan 2011 och den extra avgift som läggs på biljetten går till en klimatfond, där anställda och studenter varje år kan söka medel.

- Tanken är att ge stöd till nya förslag och arbetsätt som främjar hållbar utveckling på sikt, inte minst när det gäller ny teknik och resfria möten.

Men är många, långa flygresor ett mått på att vi är ett internationellt och framgångsrikt universitet?

- Nej, det kan vi inte mäta. Men internationella sampubliceringar är ett mått. Eftersom forskningen idag är global är resor oftast en nödvändighet, säger Katarina Gårdfeldt.

- Vi ska inte isolera oss. Det finns säkert ett antal omotiverade resor men det är viktigt för våra forskare att åka iväg på konferenser, presentera sina abstracts där och att sampublicera i tidskrifter av hög vetenskaplig kvalitet. Det är en del av en kvalitetssäkring.

ALLAN ERIKSSON

Inget slår tåget som miljövänligt alternativ

Utsläppen av koldioxid med flyg har ökat med 36 procent (32 procent om man räknar med alla reseslag).

De flesta flyger till Stockholm (antal resor 2016):

Göteborg–Stockholm (1148)

Göteborg–London Heathrow (749)

Göteborg–Umeå (702)

Amsterdam–Göteborg (645)

Bromma–Göteborg (502)

Totalt reste GU-anställda 51 371 925 km under 2016.

Det motsvarar 1 282 varv runt jorden eller en resa till Mars. Per anställd blir det 8 000 km eller avståndet mellan New York och Santiago i Chile.

Under 2016 genererade GU:s långresor med flyg 4 204 ton koldioxidutsläpp. Det gör flygningarna till universitetets enskilt största utsläppsfaktor, att jämföra med fjärrvärme som under samma år uppgick till 1 309 ton.

I rapporten Miljöledning i staten, som Naturvårdsverket publicerar årligen, framgår det att de stora universiteten, som exempelvis GU, KTH och Lunds universitet, ligger högst när det gäller totala utsläpp. Naturvårdsverket skriver i senaste rapporten att ökningen beror på en överordnad målsättning om att öka internationaliseringen.

Inget slår tåget som miljövänligt alternativ. En resa Göteborg–Stockholm med flyg ger 30 000 gånger högre utsläpp än med tåg.

1. Hur reser du själv i tjänsten?
 2. Är den tydliga målkonflikten ett problem eller inte?
 3. Vad kan GU göra mer för att minska resorna?

MATS EKSTRÖM
 Professor i medie- och kommunikationsvetenskap

1. – Den viktigaste frågan är hur vi ställer om systemen. Här finns starka målkonflikter som måste lyftas upp om vi i nästa steg ska kunna göra rimliga prioriteringar inom akademien. Det projekt vi jobbar med nu syftar till att utveckla formerna för internationella workshoppar och konferenser online. Vi ser vårt arbete som en pilot och den första konferensen hålls i januari 2018.

2. – I grunden är det absurt att vi på universitetet som undervisar om hållbar utveckling och gör anspråk på kritisk medvetenhet samtidigt själva varit så enormt dåliga på att ställa om. Vi har inte bara kunskap om klimatfrågan och flygresandets bidrag till problemet. Vi vet också att ska vi ställa om så måste vi ändra mekanismerna i systemet. Det handlar om institutionella förändringar. Men mekanismerna i vårt eget system (normer och belöningsstrukturer) driver på flygresandet, framför allt till internationella konferenser. De bara ökar!

3. – Inom akademien har vi varit mycket dåliga på att utnyttja digital teknik. Men på GU sker nu samtidigt en mycket positiv utveckling inte minst vad gäller teknik och tillgänglighet som skapar förutsättningar för radikala förändringar mot mer hållbar internationalisering – om vi vill. När jag tar upp dessa frågor håller de flesta med, men jag vet nästan ingen som på allvar ställt om sitt resande. Min bestämda uppfattning är att vi bidrar till mycket flygresande som inte är motiverat ur ett hållbarhetsperspektiv.

MATS SANDBERG
 Professor i biokemi

1. – Jag åker på konferensresor med flyg, inom och utom Europa och på lärarutbyte, med Nepal. De senaste åren har det blivit totalt 1–3 flygresor per år. Jag brukar klimatkompensera flygresor med www.atmosfair.de (så kallad Gold-standard). Inom Europa har jag tidigare vid några tillfällen tagit tåget till konferenser men det har blivit dyrare och svårare, flera nattågslinjer har lagts ner och går ju inte att jämföra tidsmässigt med flyg. Till Stockholm tar jag alltid tåget.

2. – Ökningen av flygresor är en viktig fråga, inte bara för GU, utan för Sverige som har skarpa mål om att ställa om till ett fossilfritt samhälle. I synnerhet nu när klimatavtalet i Paris och FN:s hållbarhetsmål är relativt fårska. Hur mycket flygande är okej för en organisation som GU, även om man kompenserar? Hur ska och kan man värdera kunskaps-/ forskningsutbyte mot koldioxidutsläpp? Jag har inga enkla svar.

3. – Vill gärna se att universitetsledningen på GU, tillsammans med andra universitet och högskolor, funderar gemensamt på hur de kan underlätta för inrikes tågresande och stimulera till digital mötesteknik. Det kan till exempel handla om att alltid förlägga möten och disputationer så att det passar tågresenärer och att utveckla digital mötesteknik ordentligt, även för större möten – kanske sätta ett mål om att vara ledande på området inom 5–10 år?

CECILIA SOLÉR
 Docent i marknadsföring, som forskar om "hållbar konsumtion"

1. – Detta är så klart ett problem men är inte lätt om man "måste" flyga i tjänsten. Själv forskar jag om hållbar utveckling och produktion/konsumtion och behöver samla data om kaffeplantager i Indien. Dessutom ingår jag i internationella nätverk där konferenser och workshoppar hålls i utvecklingssekonomier. Att ersätta dessa med digital teknik har jag inte sett som möjligt. Däremot försöker jag flyga så lite som möjligt, nästan aldrig till Stockholm. Jag åker tåg och båt till Almedalen i sommar.

2. – Man ska göra så gott man kan och samtidigt försöka förändra det system som styr vårt beteende. Min familj äter bara vegetariskt och ekologiskt, kör inte bil till jobbet, köper ekologiska kläder, men åker ibland på semester med flyg. Samtidigt agerar vi politiskt för att det ska bli dyrare att flyga, att ta bilen och att handla icke-hållbart.

3. – Vad GU kan göra är att uppmuntra till och underlätta för digitala möten så mycket det går. På min arbetsplats är stressen stor och publiceringstrycket mycket stort, vilket så klart bidrar till att man tar flyget för att spara tid.

INGRID ELAM
 Dekan på Konstnärliga fakulteten

1. – Eftersom fakulteten är med i flera internationella samarbetsprojekt måste jag flyga en del, hur ogärna jag än gör det. Även om det teoretiskt skulle gå att åka tåg och båt utgör tiden ett hinder. Jag kan inte vara borta tre, fyra dagar för ett endags-

möte. Jag reser med tåg när det går, alltid mellan Göteborg och Stockholm.

2. – Målkonflikten mellan exempelvis internationalisering och klimathänsyn är ett problem. Vissa möten borde gå att klara med modern digital teknik, men då måste tekniken vara perfekt.

3. – Klimatkompensation innebär inte färre resor. GU borde satsa ännu mer på teknik för digitala möten.

BJÖRN ROMBACH
 Prefekt på Förvaltningshögskolan

1. – Själv flyger jag sällan, jag vill sällan iväg så långt. Jag åker mest tåg.

2. – För inte så länge sedan tömde vi pottan genom fönstret och industrigifterna leddes till närmaste vattendrag. Idag är det svårt att förstå hur vi kunde. Och varför vi inte frivilligt gjorde rätt. Så kommer det också att bli med flygandet. Tricket är att minska de acceptabla ursäkterna, som brådska. Bråttom till vad? Och till varje pris? Upprepade flygresor till andra kontinenter är inte heller okej. Stanna längre och gör klart. I Europa borde vi åka tåg.

3. – GU borde strama upp regelverket rejält. Och städa från toppen. Det är inte positionen som avgör hur stora flygutsläpp som är okej. Chefer som inte lyckas hålla nere flygandet för sin egen och medarbetarnas del borde förlora sin attest rätt för flygresor – eller varför inte byta ut cheferna rätt av? Detta är en slags gängkriminalitet där vi helt tappat bort kompassen.

Svårt att locka lärare

I våras gick forskaren Cecilia Bull GU:s medarbetarutbildning.

– En jättebra utbildning som jag har stor nytta av, säger hon. Men var är alla andra lärare och forskare?

Vi lever trots allt i en väldigt komplex verksamhet.

YLVA BERGGREN

CECILIA BULL, forskare på institutionen för kliniska vetenskaper, berättar att rektor Pam Fredman tipsade henne.

– Hon tyckte att utbildningen skulle passa mig som ny ordförande i Future Faculty, ett uppdrag jag delar med Elisabeth Jerlhag Holm. Hon hade rätt. Kursen har gett mig en större förståelse för hur akademiska fungerar.

Men utbildningen lockar nästan bara administratörer. Obegripligt, tycker Pam Fredman.

– Det är verkligen en utbildning för alla som vill utvecklas och som värnar om en god arbetsmiljö. Allas medverkan är viktig, även lärares och forskares, säger rektor som har varit där på varje introduktion eller avslutning.

PAM FREDMAN påpekar vikten av att veta vilket sammanhang man befinner sig i.

– För de flesta är universitetets verksamhet och spelregler ganska okända. För att få medarbetare delaktiga är utbildningen en bra grund att stå på. Det mår alla bra av.

Tanken är just att öka delaktigheten och inflytandet, påpekar personalspecialisten Ylva Berggren på personalenheten som ansvarar för utbildningen.

– Det är en fördjupad utbildning om universitetet som ger insikter och kunskaper om den organisation man verkar i. Vi lever trots allt i en

Foto: MARIA OLSSON

Cecilia Bull, ny ordförande i Future Faculty, tycker att medarbetarutbildningen gav kunskaper och insikter.

väldigt komplex verksamhet. Som en av deltagarna formulerade det: ”Det är en utbildning i att leda sig själv”, säger Ylva Berggren om kursen som ges två gånger per termin.

I kursen ingår bland annat moment om vad som skiljer medarbetarskap från ledarskap, hur beslutsprocesser ser ut, vilka rättigheter och skyldigheter man har som anställd, hur hälso- och arbetsmiljöarbetet ser ut och hur man löser konflikter på ett konstruktivt sätt.

GU:s medarbetarutbildning är unik i landet och är i stort sett fulltecknad varje gång – och utvärderingarna är överlag mycket positiva.

Utbildningen startade egentligen för tio år sedan på Sahlgrenska akademien. En av initiativtagarna var Ylva Berggren.

– Vi startade verkligen från scratch och testade en pilot som föll väl ut. Utbildningen blev snabbt fulltecknad och populär bland både administratörer, lärare och forskare.

Utbildningen lades på is under åren 2012-2014 och infördes igen 2015, denna gång för alla anställda vid GU. I Vision 2020 lyfts arbetsmiljöarbetet fram, bland annat ingår satsningen på en medarbetarutbildning.

TROTS ATT DEN är öppen för alla, tycker Ylva Berggren att det är synd att det är så få lärare och forskare.

– Jag vet inte vad det beror på. Två gånger har vi försökt att hålla utbildningen på engelska men på grund av för få anmälningar har den ställts in.

Även Cecilia Bull blev förvånad över att hon var den enda forskaren.

– Det kan bero på att informationen inte når fram till forskarna. De tror kanske att utbildningen riktar sig till dem som har mer kontakt med akademins struktur och ledning. Chefer och andra borde erbjuda den till alla och se det som en merit i sin kompetensutveckling.

Men att göra utbildningen obligatorisk, som introduktions- och chefsutbildningarna, tror inte Pam Fredman på.

– Alla som går den blir ambassadörer och min förhoppning är att alla chefer uppmuntrar sina medarbetare att gå den. Men det ska kännas som ett erbjudande, inte ett krav. Det finns också ett värde i att ses över olika professioner och mellan institutioner och fakulteter, vilket gör att man får en större förståelse för olika kulturer inom universitetet.

ALLAN ERIKSSON

31

PROCENT av professorerna vid GU är kvinnor. Det är 4 procentenheter högre än riksgenomsnittet. GU ligger här i topp tillsammans med Umeå universitet, Karolinska Institutet och Stockholms universitet.

CHRISTINA JERN TACKAR NEJ TILL DEKANJOBET

AKADEMI. Christina Jern, som i våras föreslogs bli ny dekan för Sahlgrenska akademien, har oväntat blivit sjuk. Därför tackar hon nu nej till uppdraget. Fakultetsstyrelsen kommer att samråda med rektor om hur man går vidare i processen med dekantillsättning. Tills vidare är Eric Hanse tillförordnad dekan.

Tidigare dekan Olle Larkö och vicedekan Anna Karlsson kommer under en period att stödja Eric Hanse med ledningsuppdraget.

NY FÖRETAGSHÄLSA FRÅN 1 MAJ

HÄLSA. Feelgood är upphandlad som universitetets företagshälsa från 1 maj 2017.

Nu finns information på Medarbetarportalen om vilka kontaktvägar och rutiner som gäller.

Pågående ärenden hos Previa kommer att avslutas eller successivt föras över till Feelgood, men innan någon överflyttning sker kontaktas berörda medarbetare och chefer. Vid särskilda behov kommer en del pågående ärenden att handläggas av Previa till dess att ärendet avslutas.

För arbetsplatsundersökningar ska även i fortsättningen Previa användas. Mer information om beställningsrutiner

för tjänster från Feelgood och Previa finns på Medarbetarportalen, se länkar nedan.

Företagshälsa
medarbetarportalen.gu.se/
anstallning/arbetsmiljo/foretagshalsa/.

Om företagshälsa för medarbetare
medarbetarportalen.gu.se/
anstallning/arbetsmiljo/foretagshalsa/for-medarbetare/.

Om företagshälsa för grupp och organisation
medarbetarportalen.gu.se/
anstallning/arbetsmiljo/foretagshalsa/for-grupp-och-organisation/.

GU TOPPAR MILJÖRANKNING

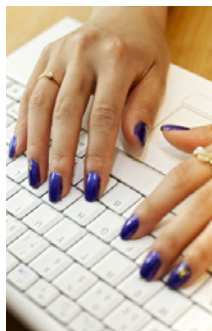

MILJÖ. För andra året i rad hamnar Göteborgs universitet överst på listan där Naturvårdsverket

poängsätter och rankar de svenska myndigheternas miljöledningsarbete. I den årliga rapporten *Miljöledning i staten* får Göteborgs universitet som ensam myndighet högst poäng med 22 poäng av 23 möjliga.

- Det är glädjande att universitetet behåller sin topplacering i denna ranking. Dock kvarstår en hel del arbete. Inte minst ökar universitetets utsläpp av koldioxid, främst beroende på ökat flygresande, säger Katarina Gårdfeldt, förstandare för Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV) som ansvarar för Göteborgs universitets miljöledningsarbete.

UPPSATSER BELÖNAS

STIPENDIER. Stiftelsen Torgny Segerstedts Minne utlyser tre stipendier på vardera 3 000 kronor till uppsatsskrivare på C-nivå som bidragit till kunskap inom de områden i Segerstedts anda som stiftelsen främjar: demokrati, yttrandefrihet, mänskliga rättigheter, religionsfrihet samt civilkurage. Uppsatserna som kan komma ifråga kan vara skrivna inom flera olika vetenskapsområden.

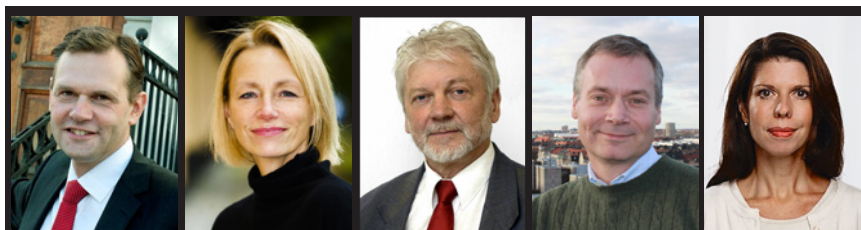
De tre uppsatser som belönas

ska vara skrivna läsåret 2016-2017 och kommer att bedömas av en jury bestående av docent Marianne Mollander-Beyer, universitetslektor Ulla Berglindh och fil.lic. Anette Carlsson. Texterna sänds senast den 1/9 2017 till Ulla.Berglindh@ped.gu.se. För vidare information kontakta Ulla. Berglindh@ped.gu.se eller Anette. Carlsson@yahoo.se.

Information finns även på hemsidan: www.torgnysegerstedt.se.

NYA I UNIVERSITETSSTYRELSEN

LEDNING. Det blev fem nya ledamöter och tre omval när regeringen den 6 april beslutade vilka externa ledamöter som ska ingå i universitetsstyrelsen för mandatperioden 1 maj 2017-30 april 2020. Universitetsstyrelsens ordförande och de andra externa ledamöternas mandatperiod löper ut den sista april 2017. Cecilia Schelin Seidegård, landshövding i Gotlands län, som varit styrelseordförande sedan 2013, valdes för ytterligare en mandatperiod. Även ledamöterna Kerstin Brunnberg och Peter Larsson valdes till ytterligare en period.

De fem nya ledamöterna är: Johan Assarsson, verkställande direktör, Ann Follin, överintendent, Anders Hallberg, tidigare rektor, Johan Kuylenstierna, verkställande direktör och Sara Wallin, verkställande direktör.

Hotfulla heliga värden

Text: EVA LUNDRÉN Foto: PER GUDMUNDSON/BILD FRÅN BOKEN SVENSKAR I KRIG 1945-2015/TT

Globaliseringens mörka sida kallar Scott Atran det sökande efter mål och mening som får unga människor att ansluta sig till våldsbejakande rörelser. Han var en av huvudtalarna när Segerstedtinstitutet arrangerade en internationell konferens om extremism i slutet av april.

– Dessa våldsverkare går inte att påverka med pengar eller hopp om en framgångsrik karriär. Istället måste samhället hitta något bättre som de kan brinna för.

VI MÄNNISKOR UPPFATTAR oss gärna som rationella men ”heliga värden”, som inte har något med vanligt förnuft att göra, är viktigare än man kan tro, påpekar Scott Atran, professor i antropologi vid Oxford University, University of Michigan samt Centre national de la recherche scientifique i Paris.

Han befinner sig på Konferenscentrum Wallenberg för att delta Segerstedtinstitutets konferens om våldsbejakande extremism som lockat deltagare från främst Norden men också många andra delar av världen.

– Ett exempel är ett projekt jag deltog i åren 2004-2008 där närmare 4 000 israeler och palestinier

tillfrågades om hur de skulle reagera på olika fredsförslag. Deltagarna delades in i tre grupper där de fick ta ställning till olika praktiska möjligheter, som en tvåstatslösning, ömsesidigt erkännande av varandras rättigheter, kompensationer i form av bidrag och så vidare. Inget av förslagen blev särskilt väl mottaget. Först när vi försökte med mer symboliska sätt att hantera konflikten, som att israelerna skulle be om ursäkt för palestinernas lidande och att palestinerna skulle erkänna Israels rätt att existera, började attityderna mjukna.

Idéer om rättvisa, upprättelse och respekt för olika ”heliga” uppfattningar, kan alltså vara viktigare än lösningar som handlar om ekonomi, gränser eller andra praktiska saker. Den insikten var en av utgångspunkterna när Scott Atran medverkade i grundandet av ARTIS International, en tvärdisciplinär grupp forskare som i fält försöker förstå varför unga människor väljer att ägna sig åt politiskt våld. Bland annat har de varit i Irak och intervjuat tillfångatagna IS-soldater.

– DAGENS SITUATION ÄR som en ohelig allians där främlingsfientliga nationalisterna och IS-anhängare, var

och en på sitt håll, lyckas destabilisera västvärlden på ett sätt som påminner om 1930-talet. George Orwell varnade redan då för Hitlers lockelse för unga människor: varför nöja sig med socialförsäkringar och betald semester när man kan få kamp, fara och heroisk död? Som 1600-talsfilosofen Thomas Hobbes förklarade i sin Leviathan, människan är jordens enda absurda varelse.

ÄVEN OM FAMILJ, vänner, jobb och utbildning är betydelsefulla, också för IS-anhängare, finns det något som är viktigare, förklarar Scott Atran.

– IS-rekryterare kan lägga ner hundratals timmar på att övertyga en enda ung människa om vikten av att överge allt och gå med i terrororganisationen. De pratar om religion och straff men allra mest om utveckling och engagemang. De håller med om att familjen är viktig, men erbjuder ett ännu bättre brödraskap och ett nytt moderland. Och de kräver inte så mycket offer för ”saken” utan snarare för denna nya familj. Precis som de klassiska revolutionerna är IS startat av en elit men lockar ungdomar som befinner sig i en brytningsperiod eller människor som på något sätt marginaliserats.

IS-anhängarna låter sig alltså inte

Foto: JOHAN WINGBORG

Dessa våldsverkare går inte att påverka med pengar.

SCOTT ATRAN

I slutet av 2012 började jihadister i Syrien att via Facebook sprida bilder som denna föreställande sig själva med vapen i hand.

påverkas av rationella, ekonomiska eller praktiska argument.

- Extremister av olika slag uppfattas ofta som djupt omoraliska människor, beredda att döda till och med oskyldiga barn. Men vi måste förstå att den som är villig att för något högre syfte offra liv, sitt eget eller andras, uppfattar sig själv som moraliskt högtstående.

De ungdomar som attraheras av IS måste därför erbjudas något att kämpa för, snarare än fritidsgårdar, social trygghet och allmän bekvämlighet, påpekar Scott Atran.

- När jag hör äldre personer tala om vikten av moderat och måttfull islam svarar jag alltid: Måttfull? Har du aldrig träffat en tonåring? Heliga ideal måste bekämpas med andra heliga ideal.

UNGDOMAR BEHÖVER en fjärran vision att drömma om, men också ett personligt mål som faktiskt går att realisera, menar Scott Atran.

- Stora statliga eller kommunala satsningar mot våld och extremism brukar vara mindre lyckosamma än när man låter ungdomar själva ta initiativ till olika projekt. Ett exempel är systerarna Gulalai och Saba i Pakistan som startat ett nätverk av kvinnliga fredsaktivister, som når tusentals ungdomar. Tänk ett globalt kontaktnät av sådana initiativ, som bygger på gräsrotternas egna engagemang, vart skulle inte det kunna leda? Det är den typen av rörelser, som både är lokala och globala, där unga stöttar unga, som verkligen kan bli en motvikt till det våld som den växande extremismen erbjuder. ■

Konferens om våldsbejakande extremism

Forskningskonferensen *Risks, roots and responses: Nordic conference on research on violent extremism* hölls den 24–26 april i Konferenscentrum Wallenberg.

Drygt 180 deltagare från främst Norden medverkade och cirka 75 papper presenterades. Arrangör var Segerstedtinstitutet vid Göteborgs universitet.

PROFILER

Möbler, mode och moral

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Kan ett skåp ha en själ?

– Så vitt jag vet är det bara svenskar som tänker så, säger Anna Bohlin. Från forskning om minne och historiebruk i Sydafrika ägnar hon sig nu åt återbruk av föremål i Sverige, något hon ska berätta mer om i Almedalen i sommar.

MÅNADEN MAJ VISAR upp sin ljuvaste sida när Anna Bohlin, docent i socialantropologi, tar en paus i trädgården utanför gamla KK2 där institutionen för globala studier håller till.

Hon har precis skickat in en ansökan i samarbete med Världskulturmuseet om att göra en utställning om saker som tas om hand istället för att kastas bort, och är dessutom klar med en artikel om hur föremål kan uppfattas ha en själ.

Annars är det fullt upp som kursledare för *Antropologins kritiska samhällsengagemang*.

– Socialantropologi öppnar upp ögonen för att tillvaron kan uppfattas på väldigt många olika sätt, något som ofta gör våra studenter förundrade. Dessutom ger antropologin ett inifrånperspektiv som är värdefullt; istället för att ta för givet att något är på ett visst sätt försöker vi förstå hur det uppfattas av dem det berör, och hur det faktiskt ser ut i praktiken.

Det var när Anna Bohlin studerade vid School of Oriental and African Studies vid University of London som hon upptäckte socialantropologin.

– Från början var det bara något jag läste för att komplettera mina studier i statsvetenskap. Men sedan upplevde jag att det var socialantropologi som ställde de verkligt viktiga frågorna så jag gick allt mer över till det.

Men Anna Bohlins intresse för globala frågor uppstod faktiskt redan i gymnasiet, när hon läste två år vid Atlantic College i Wales. Skolan var den första i världen med internationell gymnasieexamen.

– Tanken är att ungdomar, genom att studera och bo tillsammans, kan främja fred och internationellt samarbete. Att som 16-åring få bo med elever från hela världen dygnet om var omtumlande och formade mig för resten av livet.

BLAND DE LÄNDER som intresserade Anna Bohlin redan tidigt fanns Sydafrika. 1997 reste hon dit för att göra ett fältarbete i Kalk Bay, en liten ort tre mil söder om Kapstaden. Det hon ville undersöka var hur samhället påverkats av 1950-års Group Areas Act, GAA. Det handlade om att skapa helvita områden i städerna genom att helt enkelt tvinga familjer som klassats som färgade eller svarta att flytta.

– Först intervjuade jag en person som utförligt berättade hur familjer lämnat sina hem på grund av GAA, precis som jag redan läst om i flera tidningsartiklar, förklarar Anna Bohlin. Men när jag sedan pratade med andra människor i Kalk Bay förklarade de att knappt någon tvingats flytta eftersom befolkningen

I exempelvis Japan lyfter man ofta fram att föremålen är nötta, exempelvis genom att laga en spricka i ett kärl med guld.

protesterat så kraftigt att de fått uppskov i femton år och sedan lämnats ifred. De här motsatta bilderna kunde, förvirrande nog, finnas inom samma släkt. Jag var tvungen att gräva vidare för att ta reda på vad som faktiskt hänt.

Det visade sig att större delen av befolkningen i Kalk Bay lyckats i sin kamp mot GAA, vilket de var väldigt stolta över. Men det visade sig också att cirka en fjärdedel av familjerna ändå hade tvingats iväg.

- DE SOM HADE flyttat, skämdes över att ha låtit sig behandlas så illa samtidigt som den mer heroiska berättelsen om kampen mot regimen var mycket trevligare att komma ihåg. Dessa båda faktorer tillsammans gjorde att minnet av tvångsflyttningarna kom i skymundan. Sanningskommissionen, som pågick just då, lyfte dock av locket för en mängd obehagliga hågkomster vilket förstås gjorde det tacksamt att vara fältarbetare.

2001 disputerade Anna Bohlin på avhandlingen *In the Eyes of the Sea* om sitt arbete i Kalk Bay. Men hon var snart tillbaka i Sydafrika för att på Sidas uppdrag följa Landåtervinningsprogrammet som skulle ge svarta och färgade rätt att få tillbaka konfiskerad mark. Bland annat jämförde hon den tvångsflyttade afrikaanstalande färgade befolkningen i Riebeek-Kasteel med den svarta, xhosatalande befolkningen i staden Knysna, som också tvingats flytta. Trots att befolkningen i

Knysna materiellt sett hade det sämre än människorna i Riebeek-Kasteel var de mindre frustrerade, eftersom de var vana vid dålig behandling och därför inte hade några förväntningar på motsatsen.

- Enligt Landåtervinningsprogrammet kunde de som tvångsflyttats få kompensation i form av en ny bostad eller ett stycke land. Men många valde istället att få pengar som de sedan köpte något fint för, exempelvis ett vackert skåp. För dem var själva upprättelsen det viktiga, något skåpet, eller vad de nu hade köpt, blev en betydelsefull symbol för.

ANNA BOHLIN TILLBRINGADE sammanlagt 11 år i Sydafrika där hon bland annat gifte sig och fick sitt första barn. Men sedan 2008 är hon tillbaka i Sverige.

Bland annat ingår hon i ledningsgruppen för Centrum för kritiska kulturarvsstudier och leder dessutom, tillsammans med kollegan Staffan Appelgren, forskningsprojektet Re:heritage. Och även om hennes forskning i Sverige skiljer sig kraftigt från det hon gjorde i Sydafrika finns ändå beröringspunkter, exempelvis att ett skåp kan betyda mycket.

- Föremål värderas ju väldigt olika, vissa saker hamnar på museum för att bevaras för eftervärlden medan annat, som pappersmuggar, ses som skräp. Det Re:heritage främst handlar om är dock föremål som säljs på loppisar och auktioner och på så sätt förvandlas till en sorts cirkulerande kulturarv som faktiskt används.

Att second hand blivit inne beror bland annat på att det är ett miljövänligt och billigt sätt att skapa sig ett personligt hem.

MEN DET HANDLAR också om hitta en anknytning till äldre generationer, menar Anna Bohlin.

- Många människor lockas av föremål som har en historia, som en gammal kökssoffa, eller sådant som någon lagt ner tid på, som olika hantverk. Också ärvda föremål kan vara viktiga men de personer jag inter-

vjuat gör inte så stor skillnad på om ett föremål är en gammal släktklenod eller något de köpt på loppis. Det kan till och med vara en fördel att omge sig med gamla saker som man inte har något band till, eftersom det inte finns några konflikter eller skuld känslor knutna till det, som det ibland gör med arvegods.

"Making" och "growing" är två termer som används inom socialantropologin för att beskriva hur föremål både är skapade och ingår i en förändringsprocess när de åldras.

- I EXEMPELVIS JAPAN lyfter man ofta fram att föremålen är nötta, exempelvis genom att laga en spricka i ett kärl med guld, förklarar Anna Bohlin. I Sverige säger vi ofta att gamla föremål kan ha en själ, något som hänger samman med föremålets historia. Det är ett sätt att uttrycka sig som till exempel inte är så vanligt i den anglosaxiska världen.

Att just svenskar besjalar föremål har många förklaringar, men en handlar om hemmets och heminredningens roll i vårt sekulära samhälle.

- För många erbjuder gamla möbler ett sätt att känna ett historiskt sammanhang, men också att de gör moraliskt och existentiellt "rätt" genom att återbruka istället för att kasta.

I början av juli kommer Anna Bohlin att hålla ett seminarium i Almedalen tillsammans med kollegan Staffan Appelgren. Då handlar det om kontorsmöbler.

- När ett arbetsrum ska förnyas kastas ofta fullt funktionsdugliga skrivbord, stolar och hyllor. Tillsammans med Göteborgs Stad och ett återbruksföretag har vi startat ett projekt om hur man kan reparera, redesigna och återbruka även dessa saker. Återbruk är dock inte alltid så enkelt. Gamla möbler kan exempelvis innehålla brandfarliga material och nyligen varnade miljöförvaltningen för ftalater i gamla plastleksaker. Så hur skapar vi ett återbruk där inte bara konsumenten, utan även tillverkaren tar ansvar? Det är några av de frågor vi kommer att ta upp i Almedalen.

Socialantropologi är ett ämne med lång tradition av att undersöka samhällen där uppdelningen mellan människa och föremål, natur och kultur, framtid och dåtid kan se annorlunda ut än vad vi är vana vid, säger Anna Bohlin.

- Just därför har ämnet så mycket att ge när det gäller att hitta nya sätt att förstå våra relationer inte bara till varandra, utan också till hela vår omgivning. ■

Forskare i Almedalen

Namn: Anna Bohlin.

Jobbar som: Docent i socialantropologi, ingår i ledningsgruppen för Centrum för kritiska kulturarvsstudier, leder tillsammans med Staffan Appelgren projektet *Re:heritage, cirkulering och kommodifiering av ting med historia*.

Aktuell: Medverkar i Almedalen.

Bor: I Krokslätt.

Familj: Två barn, 12 och 7 år gamla, särbo, katt.

Senast lästa bok: *My name is Lucy Barton* av Elizabeth Strout.

Senaste film: *Husdjurens hemliga liv*.

Favoritmat: Goda ostar.

Intressen: Läs, spela musik, odla växter inne och ute.

Bästa och sämsta sida: Nyfiken och stundtals monoman.

Är cancer fortfarande en gåta?

Nej, inte efter de senaste decenniernas många upptäckter inom genetik och immunologi. Också behandlingarna har under kort tid genomgått en revolution.

– Men att cancer överhuvudtaget uppstår är egentligen ganska gåtfullt, påpekar Jonas Nilsson.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

D

ET DRÖJDE ÄNDA TILL 1970-talet innan forskarna började förstå att cancer beror på mutationer i vissa cellers arvs massa (DNA).

- Vi har flera miljarder baspar i våra gener och för att sjukdom ska uppstå måste det ske en mutation på en viss gen på ett visst ställe, påpekar Jonas Nilsson, professor i experimentell cancerkirurgi. Ändå får ju människor cancer, särskilt äldre vars arvs massa stött på en del och vars DNA-reparation är allmänt nergången.

En orsak är de så kallade onkogenerna, som upptäcktes på 1970-talet, som ändrar grundläggande egenskaper hos våra celler, exempelvis tillväxt och rörlighet. De här generna behövs under fosterutvecklingen men stängs av undan för undan när människan börjar bli vuxen. Men eftersom deras uppgift är att förändra cellerna kan de, om något går fel, även orsaka cancer.

Samtidigt som forskarna upptäckte onkogenerna fann de också tumörsuppressorgener, som bromsar cancer-tillväxten. När dessa gener av någon anledning inaktiveras så kan inte onkogenfunktionen bromsas vilket leder till tumörer.

UNDER 1960-TALET upptäcktes T-cellen, en typ av vita blodkroppar i immunsystemet och på 70-talet NK-celler, vilka båda helt naturligt kan döda tumörceller utan att patienten fått någon behandling. Effekten av dessa celler kan stärkas med en tillväxtfaktor kallad IL-2. Dock var effekten som läkemedelsbehandling inte effektiv i många patienter så därför försökte bland andra Kristoffer Hellstrand vid Göteborgs universitet och Peter Naredi (då i Umeå) se om det gick att stärka effekten genom histamin. Det visades blockera avstängning av immunceller men var mest effektivt i leukemi och mindre bra i melanom.

- På nittioalet och början av 2000-talet visade amerikanen Steven Rosenberg på ett väldigt handfast sätt hur cancerceller kunde dödas med hjälp av kroppens egna celler samt IL-2-proteiner, förklarar Jonas Nilsson. Han tog helt enkelt tumörer från sina patienter, hackade dem i bitar och odlade upp T-celler genom att ge dem IL-2. Han lyckades få fram jättemycket T-celler som han sedan förde över till patienten via dropp. På så sätt lyckades han få bort tumörerna i nästa 50 procent av patienterna. Många av dessa är i dag botade men metoden har ansett lite dyr och tekniskt komplicerad så

enbart ett fåtal ställen använder den.

Det är dock under de senaste sex-sju åren som melanombehandlingen verkligen genomgått en revolution. Det har skett internationellt men även svensk forskning har bidragit, inte minst på onkologkliniken i Göteborg där Ulrika Stierner och Lars Ny utfört kliniska studier. Det handlar dels om målsökande behandlingar, dels om immunterapi, berättar Jonas Nilsson.

- Hälften av alla patienter med malignt melanom har en mutation i det så kallade BRAF-proteinet, något som får cancercellerna att börja dela sig ohämmat. På senare år har forskarna lyckats utveckla en så kallad BRAF-hämmare, en molekyl som söker upp proteinet och blockerar det.

Ett problem är dock att tumörer kan utveckla resistens mot läkemedel, påpekar Jonas Nilsson.

- När vi talar om evolution tänker vi på processer som pågår under hundra tusen år eller mer. Men arvs massan hos en tumör kan förändras på några dagar, kanske till och med under en behandling. Patienten ser frisk ut men snart växer tumören igen. Med hjälp av nya läkemedel kan man jaga cancer och hålla den i schack men den sjuke blir egentligen inte botad.

ISTÄLLET FÖR ATT ge sig på själva cancercellerna har en annan grupp preparat utvecklats, som stimulerar immunförsvaret att gå till attack, de så kallade immuncheckpointhämmarna. Precis som IL-2 fungerar de inte på alla men i framtiden kan en lyckad behandling bestå av en kombination av båda metoderna.

För människan är allting möjligt, menar Jonas Nilsson.

- Det finns en del gäckande mål för vetenskapen som verkar hopplösa att nå. Det handlar om att förstå vår egen hjärna, om att kunna resa till Mars och om att slutgiltigt bota cancer. Åtminstone när det gäller det sista målet är vi på ganska god väg.

Behandlingen av malignt melanom har genomgått en revolution på senare år. Här diskuterar Jonas Nilsson en rapport tillsammans med sin forskargrupp.

Skräddarsydda tester har revolutionerat behandlingen

Kliniska studier på människa, men utförda på försöksdjur, låter det konstigt? Det är i varje fall vad forskarna vid Sahlgreiska Translational Melanoma Group håller på med.

– Det vanliga är att använda en enda djurmodell där man gör försök som berör hundratals patienter. Vi gör tvärtom och har istället väldigt många djurmodeller – en för varje patient, förklarar Jonas Nilsson, professor i experimentell cancerkirurgi.

Preparaten är redan testade, inte på patienten, men på patientens tumör.

JONAS NILSSON

I FÖRSTA HAND gäller försöken malignt melanom, som årligen drabbar cirka 3 000-4 000 svenskar och är en av de vanligaste cancerformerna i landet. Oftast går sjukdomen att bota med en enkel operation på vårdcentralen. Men cirka 500 svenskar dör varje år i metastaserat melanom.

– Tidig diagnostik är viktigt. I framtiden kommer sannolikt patienten själv att kunna ta foto på olika hudförändringar och skicka till vårdcentralen för snabb diagnos. Arbete för att implantera detta har bland annat skett här i Göteborg. Men om cancern hunnit sprida sig är prognosen mycket dålig.

Den forskargrupp som Jonas Nilsson leder kallas Sahlgreiska Translational Melanoma Group (SATMEG). Den består av forskare vid Sahlgreiska akademien samt av kirurger och onkologer från Sahlgreiska Universitetssjukhuset.

Genom att ta delar av en patients tumör och operera in dem under huden på försöksdjur har gruppen lyckats skapa en levande biobank där varje enskild patients sjukdom kan följas. Det handlar om translationell forskning på högsta nivå, där labbförsök sker i samarbete med vården.

– ISTÄLLET FÖR ATT låta hundra patienter testa en medicin som kanske bara fungerar på några fall, är tanken att ge läkemedel individuellt anpassad för varje patient. Preparaten är redan testade, inte på patienten, men på patientens tumör.

För att den mänskliga vävnaden inte ska stötas bort är mössen genmodifierade så att de saknar immunförsvar. Många nya cancerterapi bygger dock just på att aktivera immunförsvaret så att det kan attackera

cancellerna och försvåra spridning av sjukdomen. Därför har Jonas Nilsson och hans kollegor startat världsunika försök där de ger mössen immunceller från varje enskild patient. På så sätt skräddarsys kombinationen läkemedel ytterligare efter patientens egna gener.

Malignt melanom sprids i första hand i huden. Men cirka 50 svenskar drabbas årligen av ögonmelanom, en sjukdom som man inte riktigt vet orsaken till. Den sprids ofta till levern och de flesta drabbade dör inom ett år.

– NUMERA REMITTERAS samtliga dessa patienter i Sverige till Sahlgreiska Universitetssjukhuset som använder en väldigt speciell metod, så kallad leverperfusion, berättar Jonas Nilsson. Behandlingen innebär att levern helt isoleras från blodcirkulationen och kopplas in i en hjärt-lungmaskin. Därefter sprutas dödliga doser av cellgifter in som får åka runt i levern under en timmes tid. Sedan sköljs levern ren och blodcirkulationen kopplas på. Efter behandlingen lever patienten uppskattningsvis ytterligare 1-2 år. Ansvarig för behandlingen, som är unik i världen, är transplantationsenheten som med kirurgen Roger Olofsson i SATMEG har startat en fas 3 klinisk studie för att se om det faktiskt fungerar. Tumörbiologerna i gruppen kan samtidigt skapa djurmodeller och sekvensera arvsmassan i från biopsier som tas under leveroperationen. ■

Sahlgreiska Translational Melanoma Group

Gruppen består av forskare vid Sahlgreiska akademien samt av kirurger, patologer och onkologer vid Sahlgreiska Universitetssjukhuset. Forskningen är världsunik och handlar om att utgå ifrån patientens egen tumör vid prövning av olika behandlingar. I första hand forskar gruppen om malignt melanom.

Gruppen innebär ett samarbete mellan läkarna Roger Olofsson och Jan Mattsson, Kirurgkliniken, Sahlgreiska Universitetssjukhuset, Lars Ny och Ulrika Stierner, Onkologkliniken, Sahlgreiska Universitetssjukhuset, samt forskaren Jonas Nilssons grupp på Sahlgreiska Cancer Center.

36 nya professorer hälsades välkomna under installationen. Här syns Utbildningsvetenskapliga fakultetens professorer.

Foto: JOHAN WINGBORG

Professors- installationen 2017

– Sedan jag stod här förra året har mycket ställts på ända. Faktaresistens, falska nyheter, liksom försök att inskränka yttrandefriheten ser vi alltmer av. Det gör det just nu särskilt viktigt att stå upp för de demokratiska grundvärdena.

Så uttryckte sig rektor Pam Fredman när hon den 28 april hälsade välkommen till årets professorsinstallation.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

DENNA GÅNG INLEDDES installationen med att förra årets pedagogiska pristagare uppmärksammades. Därefter installerade rektor 36 nya professorer.

– År 2020 beräknas mänskligheten ha producerat 40 triljoner gigabyte data, vilket är ungefär 57 gånger mer än jordens alla sandkorn, förklarade Miroslaw Staron, professor i tillämpad informationsteknologi, i IT-fakultetens tal.

– Digitaliseringen innebär resfria möten, smarta städer samt system som hjälper människor att fatta bättre beslut. Men självklart finns också problem: om vi exempelvis utvecklar förarlösa fordon, hur kan vi då garantera att de aldrig utsätter passagerare eller omgivning för fara?

Men eftermiddagen innehöll förstås även musik, denna gång av Georg Philip Telemann och Fritz Kreisler, framförd av Oscar Edin på violin och Ludwig Störholt på piano, samt sång av Göteborgs Akademiska Kammarkör.

Högtiden avslutades med buffé.

Vad hade du blivit om du inte blivit professor?

Henrik Rosenkvist
professor i nordiska språk

– Jag har varit platsförmedlare, projektledare, scoutledare, scenarbetare och blivit tillfrågad om jag ville bli delägare i ett sadelmakeri i Stockholm. Så jag har haft ett antal karriärer på gång.

Maria Rosvall
professor i socialmedicin

– Jag är läkare och socialmedicinare och hade arbetat med det, även om jag inte blivit professor.

Birgit Karlsson
professor i ekonomisk historia

– Jag var högskolelärare i 10 år så det hade jag nog fortsatt med. Framst hade jag engagerat mig för barn med dyslexi.

Sebastian Westenhoff
professor i biofysikalisk kemi

– Jag spelar altfiol hade gärna blivit musiker. Jag hade spelat Bach, bara Bach ...

En händelserik era är över

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

– När jag blev rektor 2006 var Göteborgs universitet väldigt splittrat och ganska osynligt i staden. Nu är vi ett mer sammanhållet lärosäte. Det ser jag som mitt viktigaste bidrag till universitetet och till den kommande ledningen att bygga vidare på.

Så säger Pam Fredman, avgående rektor den 30 juni.

SAMVERKAN - inom universitet, staden, regionen, landet och nu också med övriga världen - har varit något av ett signum för Pam Fredmans 11 år som rektor vid Göteborgs universitet. Det har bland annat handlat om GU förnyas, Vision 2020, RED 10, UGOT Challenges, Campus Näckrosen och Campus Medicinareberget. Hon var dessutom ordförande för Sveriges universitets- och högskoleförbund 2009-2014. Och sedan november 2016 är hon ordförande för International Association of Universities, ett internationellt universitetsnätverk kopplat till Unesco, med säte i Paris.

Dit tänker Pam Fredman dock inte flytta.

- Jag måste inte som person vara överallt utan ser det istället som min uppgift att delegera ansvar och få medlemmarna engagerade. Det finns ett professionellt kansli som till stora delar sköter den operativa verksamheten. Till mitt stöd finns dessutom ett tjugotal styrelseledamöter från olika delar av världen. Istället för att jag personligen åker till Nigeria eller Bangladesh för ett möte är det mycket bättre om den oerhört kompetenta ledamot som är därifrån får fullt mandat att agera för IAU, och sedan rapporterar tillbaka.

I april fick Pam Fredman ytterligare ett uppdrag, denna gång från regeringen. Det handlar om att se över

och föreslå ett nytt styr- och resurstilldelningssystem för Sveriges universitet och högskolor, ett uppdrag som ska vara klart i december 2018. Också den uppgiften tänker Pam Fredman sköta från Göteborg.

- Magnus Petersson på universitetsledningens stab kommer att ägna två dagar i veckan åt att stödja mig i utredningsarbetet. Huvudsekreterare och ytterligare personer, utsedda av departementet, ingår i gruppen. Bland annat menar jag att universiteten har en för liten andel basanslag, det vill säga resurser som lärosätet självständigt råder över, vilket gör det svårt att satsa långsiktigt och förutsägbart. Vi måste ha en ordning som tydliggör sambandet mellan forskning och utbildning och som också underlättar satsningar på det livslånga lärandet. Det fördelningssystem vi har nu, där lärosätena får en påse pengar för utbildning och en påse för forskning, är från 1993, och nästan inga andra länder har det så.

ETT STILLA PENSIONÄRSLIV är alltså knappast vad som väntar Pam Fredman.

- Den stora skillnaden blir att jag inte längre kommer att ha en fulltecknad kalender med möten som kanske startar redan halv åtta på morgonen och pågår hela dagen. Istället hoppas jag exempelvis kunna promenera med min lilla hund, en bichon havanais, i Näckrosparken, och följa framväxten av den unika mötesplats för allmänhet, kultur och vetenskap som planeras där. Jag ser också fram emot att återuppta mitt tidigare umgänge med gamla vänner som jag inte längre har en chefsrelation till. Jag är en morgonmänniska och trivs med att arbeta, jag kommer inte att ligga i sängen och dra mig.

Att Göteborgs universitet idag ses som ett sammanhållet lärosäte är det som Pam Fredman är mest nöjd med av allt hon gjort under sina år som rektor.

- När jag började, uppfattades vi som kanske tjugo olika skolor och vi var väldigt diffusa även i staden. Idag är vi i mycket högre grad en självklar del av Göteborg. Mitt arbete i SUHF har också inneburit att Göteborgs universitet fått mer förstahandsinformation om vad som är på gång i Stockholm och sammanhåll-

Det Pam Fredman är mest nöjd med är att ha enat universitetet.

ningen mellan landets lärosäten har blivit mycket bättre.

Allt har dock inte gått Pam Fredmans väg. Den stora organisationsförändring som inleddes 2010, som byggde på en utredning av Göran Bexell och Christina Rogestam, var först tänkt att leda till en samlad humanistisk-samhällsvetenskaplig fakultet. Men protesterna blev väldiga och ledningen fick backa.

- DET ÄR NÅGOT man måste inse, att allting inte till hundra procent blir som man tänkt sig. Men att ha diskuterat universitetets organisation var ändå viktigt, inte minst inför arbetet med Vision 2020, som fantastiskt nog engagerade drygt 1 100 av våra medarbetare. Vi samlades i grupper, hade visionsseminarier och diskuterade. Det blev ett arbetssätt som jag inte tror att man haft någon annanstans och även om det säkert finns de som fortfarande är kritiska har vi nu en ordentligt utarbetad vision som de flesta medarbetare känner väl till.

För ett tiotal år sedan började regeringen göra stora satsningar på strategiska områden. Göteborgs universitet misslyckades i hög utsträckning att få del av dessa medel.

- Inte ens området havsmiljö fick vi! Det berodde inte på att vår forskning var dålig utan på att vi hade svårt att knyta ihop olika delar och visa vad vi kunde. Det var i det sammanhanget vi byggde upp Forsknings- och innovationskontoret som gjort oss mycket mer framgångsrika när det gäller ansökningar. Men misslyckandena var också en orsak till satsningen på forskningsutvärderingen RED 10.

FÖR ATT FA ETT utifrånperspektiv tillsatte Pam Fredman ett advisory board, bestående av tre erfarna forskare: Krista Varantola, Iain Robinson och Arild Underdal.

- Det fick förstås också kritik: Varför just de här personerna och varför bara tre? Men de blev sedan ett värdefullt stöd under universitetets fortsatta utveckling, fick stor legitimitet inom verksamheten och har sedan följt med under nästan hela min tid som rektor.

2015 beslöt universitetet att göra en särskild satsning med 300 miljoner kronor på tvärvetenskap-

REPORTAGE

Det är första gången som en rektor vid Göteborgs universitet blir avporträtterad. Pam Fredman vid avtäckningen av porträttet den 7 juni i konsistorierummet i Vasaparken. Konstnären heter Olle Hamngren.

Pam mot nya uppdrag

Aktuell: Slutar som rektor den 30 juni.

Nya uppdrag: Ny ordförande för International Association of Universities, har dessutom fått regeringsuppdraget att se över och föreslå ett nytt styr- och resurstilldelningssystem för Sveriges universitet och högskolor.

Uppdrag under åren: Ordförande för Sveriges universitets- och högskoleförbund 2008–2014, ledamot av European University Association Council, Arbetsgivarverkets styrelse, Nationella innovationsrådet, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien samt av Göteborg & Co.

Mest nöjd med som rektor: Att Göteborgs universitet idag uppfattas som ett enda lärosäte.

Vad regeringen är mest nöjd med, enligt statssekreterare Karin Röding: Universitetets samhällsengagemang, arbetet med nyanlända, miljö, jämställdhet, arbetsgivarfrågor samt med utveckling av det svenska högskolelandskapet.

Bor: I Örgryte.

Familj: Man, tre barn, barnbarn.

Ålder: 67 år.

Husdjur: En alldeles ny bichon havanais-valp.

liga miljöer som tar sig an någon av vår tids globala samhällsutmaningar. 78 ansökningar kom in till UGOT Challenges.

- Själva programförslagen, som skulle syfta till att belysa olika globala samhällsutmaningar, togs fram av forskare på de olika fakulteterna, det styrelsen gjorde var att avsätta resurser. Även om det i slutändan bara var sex områden som fick finansiering tror jag ändå att processen var viktig och kan leda till fortsatt samarbete på andra sätt.

UGOT CHALLENGES har lett till större samverkan, inte minst inom universitetet.

- När jag exempelvis tittar tillbaka på min doktorandtid kan jag önska att jag redan då hade exponerats för fler olika områden. Vid ett universitet har vi ju en massa olika sorters kunskap och därför är kanske det viktigaste målet med stora projekt, som UGOT Challenges, Näckrosen och Medicinareberget, att studenter och anställda från olika områden möts.

För att samverkan ska bli riktigt berikande bör parterna också bestå av kompletta miljöer, alltså innehålla både utbildning, forskning och samverkan, menar Pam Fredman.

- Satsningen på excellenta lärare och på en pedagogisk akademi har varit ett sätt att uppvärdera den pedagogiska gärningen. Ett universitet utan studenter är ju inget universitet alls. Och att samverkan är en del av uppdraget och inte ett sidospår, tror jag att vi är extra medvetna om här i Göteborg där folkbildning och samarbete med näringsliv och sjukvård var själva orsaken till att vi överhuvudtaget fick en högskola vid slutet av 1800-talet.

ÄVEN DOKTORANDERNAS osäkra situation har engagerat Pam Fredman.

- Den 1 juli 2015 fick alla våra doktorander rätt till anställning. Också det beslutet föregicks av många diskussioner, bland annat om att det skulle bli för dyrt.

I rektorsrollen ingår att ständigt vara påpassad och ofta vara den som, exempelvis i media, ställs till svars när något går fel.

- Som myndighetschef måste man fatta beslut, vilket förstås kan leda till kritik; den som vill leva ett friktionsfritt liv ska helt enkelt inte sätta sig i den här sitsen. De beslut som varit svåra att ta är de som påverkat enskilda individer, annars har jag inte haft några problem med att skilja på min roll som chef och mitt liv som privatperson.

I DET STORA HELA har det dock varit en ynnest att få leda Göteborgs universitet, påpekar Pam Fredman.

- Jag kan säga att jag under dessa 11 år hela tiden lärt mig nya, intressanta saker. Och jag har inte varit med om en enda dag då det inte hänt något roligt som fått mig att åter ta nya tag. ■

Ett urval av det som Pam Fredman har uträttat under sina 11 år som rektor:

GU förnyas: En ny administrativ organisation som var på plats 1 januari 2013.

Vision 2020: En vision för Göteborgs universitet fram till 2020.

RED 10: En utvärdering av all forskning vid Göteborgs universitet. En ny utvärdering, RED 19, är på gång.

BLUE 11: En utvärdering av samtliga utbildningsprogram vid Göteborgs universitet.

Doktorandanställningar: Alla doktorander har rätt till anställning sedan 1 juli 2015.

UGOT Challenges: 300 miljoner kronor till sex tvärvetenskapliga centrum som tar sig an globala samhällsutmaningar.

Wallenbergcentrum för molekyllär och translationell medicin: En storsatsning på life science som innebär ett samarbete mellan Göteborgs universitet, Västra Götalandsregionen och Astra Zeneca med Knut och Alice Wallenbergs stiftelse som huvudfinansiär.

Excellent lärare och pedagogisk akademi: Sedan hösten 2016 finns en särskild pedagogisk akademi bestående av excellenta lärare, som ska bidra till utvecklingen av universitetets pedagogik.

Jämställdhetsintegrering: Initierade det jämställdhetsarbete som nu är på gång vid landets samtliga högskolor.

Campus Näckrosen: Ska bli en mötesplats för kultur och vetenskap, öppen för alla.

Medicinareberget: Ska utvecklas till ett life science-centrum i samarbete med Sahlgrenska Universitetssjukhuset.

Utbildningar: Har engagerat sig för ledar- och medarbetarutbildningar.

Kungens födelsedagsgåva

– Samarbete kring de globala utmaningarna är ett komplicerat men väldigt aktuellt ämne. Tack för att vi har fått komma hit och diskutera det med både gamla och nya vänner.

Så inledde kung Carl XVI Gustaf det seminarium på Jonsereds herrgård som han fått från Göteborgs universitet.

Samtalet handlade om den forskning som pågår vid CeCAR, Centrum för studier av kollektivt handlande.

Text: EVA LUNDRÉN Foto: JOHAN WINGBORG

I SAMBAND MED att kung Carl XVI Gustaf fyllde 70 år förra året fick han som gåva av Göteborgs universitet att välja ett eget seminarium. Sverker Jagers, föreståndare för CeCAR, tackade för att kungen haft det goda omdömet att utse samarbete kring globala utmaningar som sitt seminarietema.

– Alla vet att stora koldioxidutsläpp, antibiotikaresistens och korruption är dåligt, men ändå låter vi det hända. CeCAR, som startade för ett år sedan, ska undersöka dels varför vi gör sådana här dåliga saker trots att vi vet bättre, dels vad vi kan göra åt det.

Ett exempel på ett så kallat socialt dilemma är fiskare som försöker tjäna så mycket pengar som möjligt på sitt fiske, förklarade Sverker Jagers.

– De kanske köper stora båtar, dyra redskap och är

ute på sjön så länge som möjligt för att maximera sin vinst. Men om alla gör så riskerar resurserna förstås att försvinna. Och det hjälper inte om en enskild fiskare bestämmer sig för att fiska mindre, så länge alla andra fortsätter på samma sätt som tidigare. Alla fiskare måste förändra sitt beteende, men hur åstadkommer man det?

I en homogen grupp, där aktörerna själva tagit initiativ till att kontrollera fisket och där alla har förtroende för varandra, finns goda förutsättningar för ett fungerande samarbete.

- Men hur ska vi lösa de stora globala utmaningarna, där människor från olika kulturer, som inte känner varandra, måste samverka? För att lösa den gåtan har vårt centrum samlat miljöekonomer, miljöpsykologer, statsvetare, psykologer, jurister och filosofer - för om det är någonstans det går att lämna ett viktigt bidrag till det här problemet är det i Göteborg.

I DET FÖLJANDE samtalet förklarade rektor Pam Fredman att det är viktigt att universitetet utbildar studenterna att tänka bredare, och inte bara inom sina egna discipliner, eftersom de globala frågorna är så komplexa.

Kungen påpekade att det finns homogena grupper inom exempelvis stålindustri, fiske och transport som skulle kunna gå före när det gäller miljötänkande.

- Det handlar om personer med samma bakgrund som ägnar sig åt samma saker, som kan göra avtal med varandra, som värnar miljön.

Thomas Sterner, professor i miljöekonomi, berättade att klimatavtalet i Paris 2015 var ett steg framåt. Då fastställdes bland annat målsättningen att ökningen av den globala medeltemperaturen ska stanna under 2 grader.

- Men när exempelvis Etiopien, som är ett av världens fattigaste länder, vill utvecklas utan att öka sina utsläpp, får de tyvärr ingenting för det.

Ulf Kamne, kommunstyrelsens förste vice ordförande, menade att miljömärkning är ett exempel på ett lyckat kollektivt handlande där konsumenterna litat på de aktörer som lovar att exempelvis ett tvättmedel är miljövänligt.

- Förhoppningen är att ribban för att bli miljöcertifierad ska utgöra golvet för en framtida lag.

De flesta människor vill nog göra gott, påpekade Jonas Ransgård, kommunstyrelsens andre vice ordförande.

- **MAN SOPSORTERAR ÄVEN** om grannen inte gör det. Men någonstans finns ju en gräns för hur stora uppoffringar man kan tänka sig, trots att man inte vet om andra gör samma sak. Den där gränsen skulle vara intressant att undersöka.

Författaren Göran Rosenberg påpekade vikten av att skapa goda värderingar redan i skolan.

- En värdering är något mycket djupare än en åsikt, det är något som formar oss emotionellt, som avgör vilka vi är och hur vi handlar. Värderingar som främjar ett ansvarsfullt handlande måste bli en del av en ung människas fostran.

Ekonomhistorikern Ann Ighe påpekade att det snart gått hundra år sedan Sverige fick allmän rösträtt.

- De män som hade makten då fattade alltså beslut som urvattnade deras egen rätt. På samma sätt måste vi erkänna vår tids konflikter och att vissa personer måste avstå från en del privilegier för att vi ska kunna klara de stora samhällsutmaningarna.

Sverker Jagers menade att det svårt att engagera oss för flera frågor samtidigt, trots att vi vet att många problem hänger samman.

- Sedan ett tiotal år tillbaka är klimatet det stora diskussionsämnet men vem bryr sig exempelvis om biodiversitet? Och politiken speglar opinionen, det som för tillfället diskuteras i massmedierna.

- Vad kommer då först? Är det politikerna som rättar sig efter opinionen eller tvärtom opinionen som hänger på det som politikerna pratar om, det vore intressant att veta, påpekade kungen.

SEMINARIET VARADE i cirka två timmar men hade kunnat pågå mycket längre, förklarade Sverker Jagers.

- Vi borde ha arrangerat ett tredagars läger med kungen istället för ett seminarium på några timmar. Den här typen av dialog, med olika sorters människor, måste vi ha mycket oftare.

Seminarier avslutades med att kungen berättade att han varit i Berlin i helgen.

- När jag tittade ut genom hotellfönstret såg jag att en massa människor samlats därute. Jag undrade förstås vad det var fråga om och slog på tv:n. Där berättades om March for Science som samlat tusentals demonstranter över hela världen. Det var ju fantastiskt! För självklart måste vi tro på forskningen, på fakta och objektivitet, och på den här typen av möten mellan människor med olika bakgrund och kunskaper.

Vi borde ha arrangerat ett tre-dagars läger istället med kungen.

SVERKER JAGERS

Samarbete kring globala utmaningar

Seminarier *Vägen till samarbete kring de globala utmaningarna* är Göteborgs universitets 70-årsgåva till Hans Majestät Konungen och hölls på Jonsreds herrgård den 26 april. Seminariet

inleddes av Sverker Jagers, föreståndare för CeCAR. Samtalsledare var Åsa Löfgren, ordförande i CeCAR:s styrgrupp. CeCAR, Centre for Collective Action Research at University of Gothenburg

(Centrum för studier av kollektivt handlande) är en del av Göteborgs universitets stora satsning på globala samhällsutmaningar, UGOT Challenges. Mer information på www.cecar.se.

Naturen full av överraskningar

Varför finns det så väldigt många olika arter?

Det var grundfrågan när **Scott Edwards**, evolutionsbiolog från Harvard University, under tio veckor gästade Göteborgs universitet och Chalmers.

Bland annat höll han i fem internationella, interdisciplinära workshoppar som samlade ett hundratal forskare.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

OM BIODIVERSITETENS UPPKOMST var ämnet för det forskningsprogram som Scott Edwards ledde från mitten av april till mitten av juni med internationella deltagare inom biologi, matematik, fysik, medicin och datavetenskap.

- Jag är helt överväldigad över hur alla dessa experter inom så många olika områden velat komma samman för att diskutera och lära av varandra. Jag känner faktiskt inte till något liknande program någon annanstans i världen, förklarar Scott Edwards när GU Journalen träffar honom.

Han är just på besök på Naturhistoriska museet, tillsammans med cirka femton kollegor från olika länder, som vill lära sig mer om vad just museer kan bidra med när det gäller forskning om biologisk mångfald.

Själv har Scott Edwards främst ägnat sig åt dna-forskning, ett område som lett till en revolution när det gäller synen på artutveckling.

- Darwin skulle ha varit full av förundran. Vissa arter ser väldigt lika ut men deras dna avslöjar att det var länge sedan de hade en gemensam släkting. För andra arter kan det vara tvärtom, att de utseendemässigt är olika men bara skiljer sig åt på ett par ställen i arvsmassan. Och ju mer man undersöker de olika individerna, desto mer komplicerat blir det.

ÄVEN OM EVOLUTIONEN förstås är irreversibel går det faktiskt att studera hur artbildning går till, bland annat med hjälp av bananflugor och bakterier, berättar Scott Edwards.

- Exempelvis kan man dela upp en population i olika grupper som sedan utsätts för samma miljöpåverkan. Kommer grupperna så småningom, på grund av slumpmässiga mutationer, att börja skilja sig åt eller kommer de att utvecklas på samma sätt? Det är en av många intressanta frågor.

Vad är då en art? Den gamla sanningen, att om två populationer inte korsar sig med varandra så är det olika arter, gäller visserligen än, menar Scott Edwards.

- Men kanske ändå inte riktigt. Vi kan ta oss själva som exempel: vi vet numera att de flesta moderna människor också bär på några procent neandertalgener, men vi uppfattar ändå neandertalare som något annat: Inte kan de vara samma art som vi!

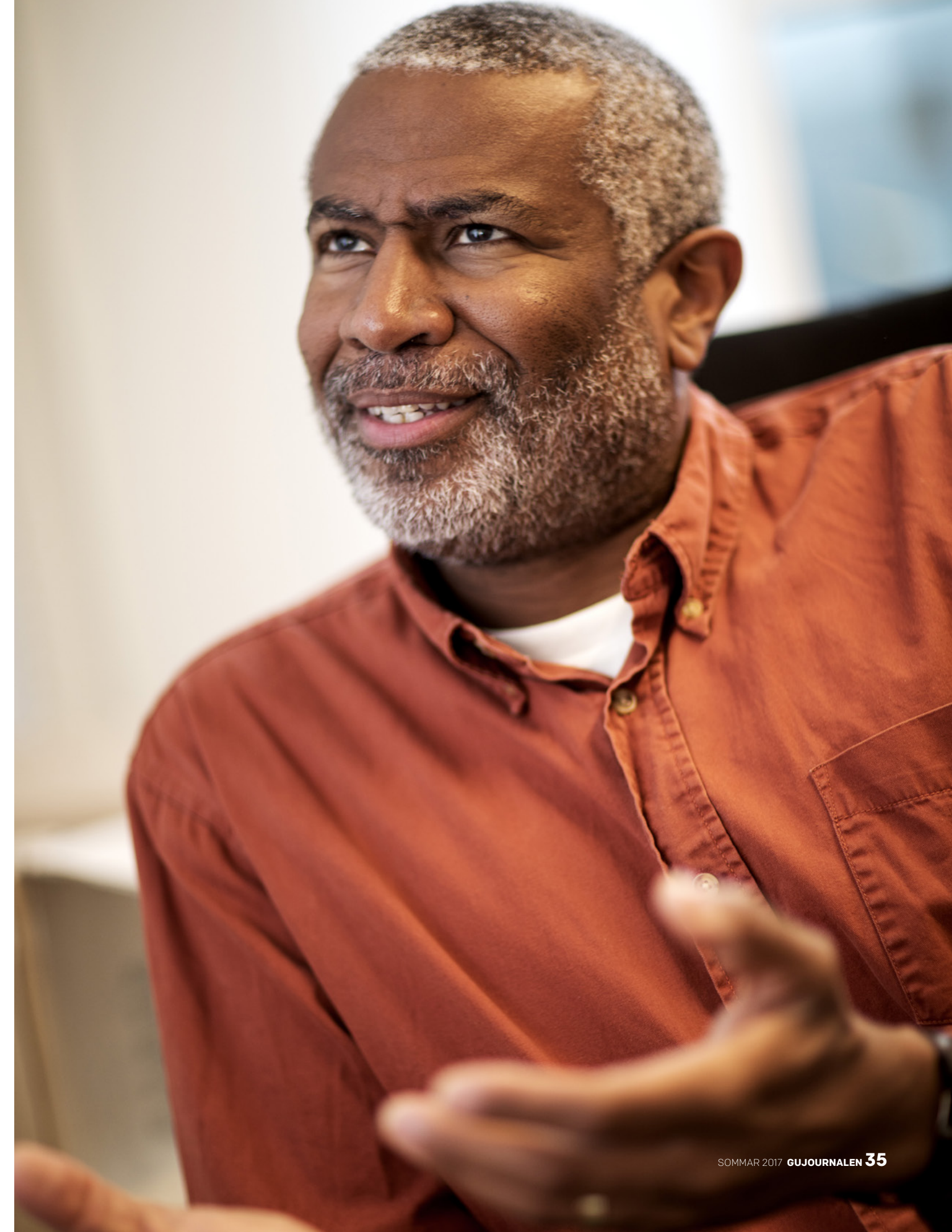

Hur kommer det sig att alla dessa olika organismer kan leva tillsammans ...?

SCOTT EDWARDS

SKANDINAVIEN, liksom USA, hör till de områden i världen som, på grund av inlandsisen, är ganska artfattiga. Det gäller särskilt om man jämför med rikedomerna i tropikerna. I Amazonas finns exempelvis cirka 16 000 olika arter av träd - men bara omkring 230 är någorlunda vanliga.

- Hur kommer det sig att alla dessa olika organismer kan leva tillsammans, varför konkurrerar de inte ut varandra? Och hur kommer

Ibland används begreppet ”utvidgad organism” för att beskriva den evolutionära symbios som alla organismer lever i tillsammans med ett enormt antal bakterier.

SCOTT EDWARDS

denna väldiga mångfald att påverkas av klimatförändringarna? Det vet vi ännu inte.

Men att exempelvis fåglar, som svarthätta och lövsångare, har ändrat sina migrationsmönster och kommer allt tidigare på våren, det finns det data på. Och sannolikt beror det på att klimatet blivit varmare.

– **FÅGLAR PÅVERKAS AV** människan även på andra sätt. Storstädernas talgoxar sjunger exempelvis i en högre frekvens än talgoxar ute i skogen, antagligen för att de behöver överrösta allt buller.

Fåglar är överhuvudtaget något av Scott Edwards specialintresse.

– Jag har älskat fåglar ända sedan jag var mycket ung, både för att de är så vackra och för deras fantastiska flygförmåga. Men de är också spännande, inte minst för den som är intresserad av evolution.

Thomas Henry Huxley, ”Darwins bulldog”, insåg redan 1868 att det kunde finnas ett samband mellan fåglar och små theropoder, en sorts dinosaurier. Några år tidigare hade tyska forskare nämligen funnit fossil av det märkliga djuret *Archaeopteryx*, som levde för cirka 150 miljoner år sedan, och som verkade vara en felande länk mellan reptil och fågel.

– Idag vet vi att fåglar härstammar från theropoderna. Så det är fel att säga att dinosaurierna dog ut för 65 miljoner år sedan, de lever ju fortfarande som fåglar!

DET FINNS FLERA likheter mellan fåglar och theropoder, berättar Scott Edwards.

– Bland annat sättet att andas, där theropoderna, liksom dagens fåglar,

använde luftsäckar så att de kunde utnyttja syre mycket mer effektivt än däggdjur. Fåglar och theropoder har också ett betydligt mindre genom än exempelvis människan: det innehåller mindre av repetitivt dna och färre introner, alltså delarna mellan generna. Tidigare har forskarna kopplat små genom till flygförmåga men de verkar snarare hänga samman med hög metabolism.

Också fjädrar har med dinosaurier att göra. Men egentligen är fjäderhistorien ännu längre än så, berättar Scott Edwards.

– **REDAN FÖR** 300 miljoner år sedan hade de så kallade amnioterna, förföräldrar till både däggdjur, reptiler och fåglar, en komplett genuppsättning för fjädrar. Att vi människor inte är befjädrade beror på regulatorer som slår på eller av olika genuttryck så att de utvecklas till fjädrar, fjäll eller naglar och hår.

Ett annat exempel på hur genuttryck kan förändras är fåglars oförmåga att känna söt smak.

– Fåglar kan, liksom deras dinosaurieförföräldrar, känna smaken av umami, alltså buljongsmak eller glutamat. Men hos kolibrier har generna för umamikänslighet muterat så att de istället blivit känsliga för socker, det är därför de, till skillnad från andra fåglar, älskar nektar.

De senaste kanske femton åren har forskarna börjat intressera sig också för de riktigt små organismernas roll i evolutionen, förklarar Scott Edwards.

– Ibland används begreppet ”utvidgad organism” för att beskriva den evolutionära symbios som alla organismer lever i tillsammans med ett enormt antal bakterier. För det

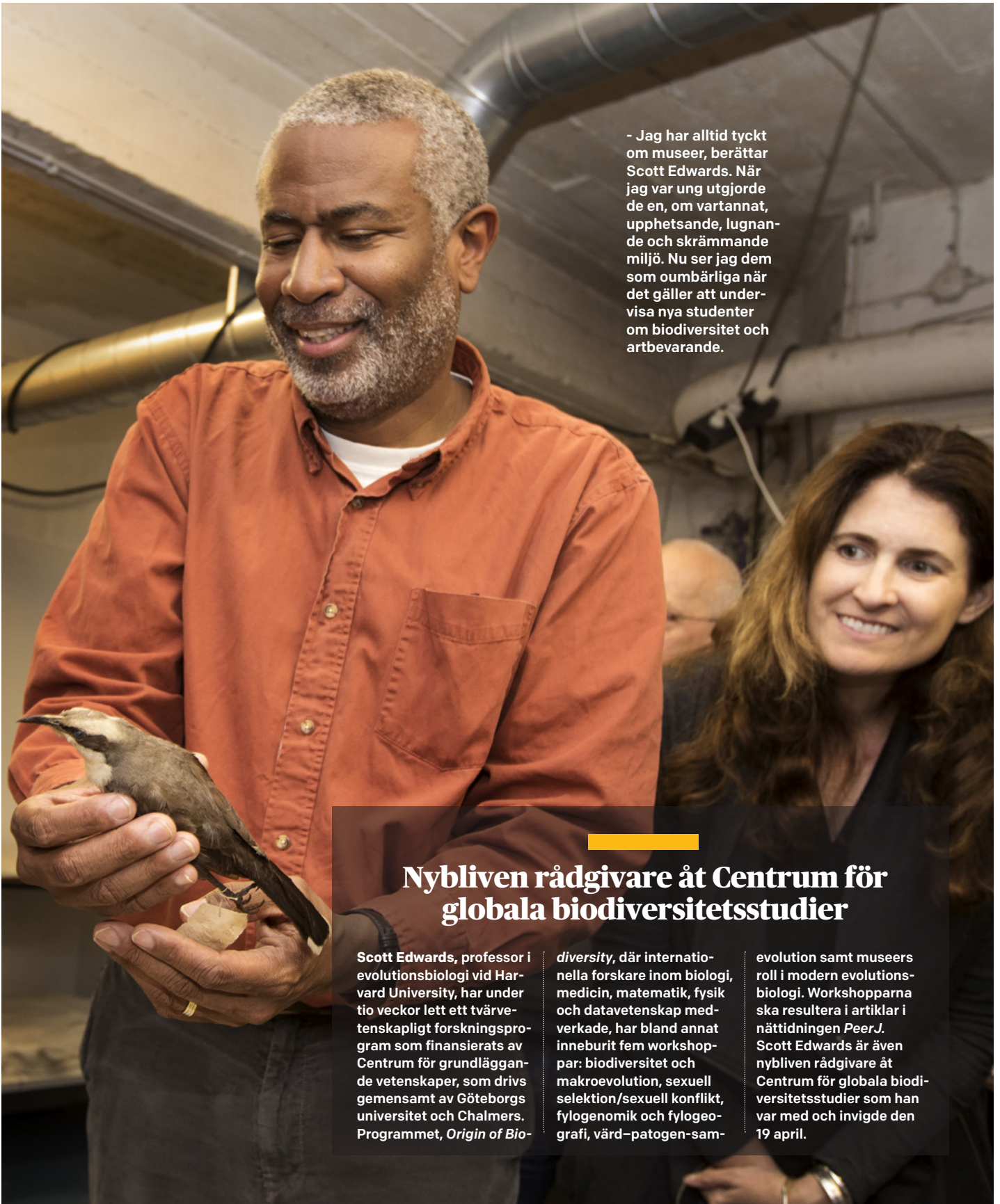
intressanta är att när bakteriefloran förändras så ändras också deras värdars fysiologi, vilket gör att bakteriefloran måste omformas igen; värd och bakterie driver på så sätt varandras utveckling.

DNA-FORSKNINGEN kommer säkert att bjuda på fler överraskningar i framtiden, tror Scott Edwards. Men även om moderna tekniker inneburit en väldig omvälvning för evolutionsforskningen betyder inte det att gamla beprövade metoder bör överges.

– Ingenting kan ersätta gediget fältarbete! Att faktiskt vara ute och uppleva växterna eller djuren där de lever naturligt är absolut nödvändigt för en biolog. Men också museer och herbarier är viktiga. För det är där man kan få kunskap om hur olika arter förändrats eller om hur utbredningsområdena såg ut förr i tiden. Därför är jag oerhört tacksam över att det här projektet även för samman människor från museivärlden. De spännande workshoppar vi haft, vill vi också gärna dela med oss av. De kommer därför så småningom att resultera i artiklar som ska publiceras i nättidningen *PeerJ*.

UNDER SITT BESÖK i Göteborg har Scott Edwards bland annat hunnit med fågelskådning på Getterön utanför Varberg. Men trandansen på Hornborgasjön missade han.

– Ja, det var synd, men det kanske kan bli en annan gång. Jag har verkligen blivit förälskad i Göteborg. Staden påminner till storlek och klimat om Seattle där vi bodde när barnen växte upp. Så förhoppningsvis får jag möjlighet att komma tillbaka någon gång. ■

- Jag har alltid tyckt om museer, berättar Scott Edwards. När jag var ung utgjorde de en, om vartannat, upphetsande, lugnande och skrämmande miljö. Nu ser jag dem som oumbärliga när det gäller att undervisa nya studenter om biodiversitet och artbevarande.

Nybliven rådgivare åt Centrum för globala biodiversitetsstudier

Scott Edwards, professor i evolutionsbiologi vid Harvard University, har under tio veckor lett ett tvärvetenskapligt forskningsprogram som finansierats av Centrum för grundläggande vetenskaper, som drivs gemensamt av Göteborgs universitet och Chalmers. Programmet, *Origin of Bio-*

diversity, där internationella forskare inom biologi, medicin, matematik, fysik och datavetenskap medverkade, har bland annat inneburit fem workshoppar: biodiversitet och makroevolution, sexuell selektion/sexuell konflikt, fylogenomik och fylogeografi, värd-patogen-sam-

evolution samt museers roll i modern evolutionsbiologi. Workshopparna ska resultera i artiklar i nättidningen *PeerJ*. Scott Edwards är även nybliven rådgivare åt Centrum för globala biodiversitetsstudier som han var med och invigde den 19 april.

Pojkdröm i uppfyllelse

Det började med nyfikna närstudier av grodyngel och fortsatte med gift-pilgrodor och en meterlång varan hemma i lägenheten.

Snart insåg mekanikern Andreas Ekström att han faktiskt kunde studera djur på heltid. Nyss disputerade han på hur abborrar anpassar sig till förhöjd vattentemperatur.

Text: LARS HJERTBERG Foto: JOHAN WINGBORG

NÄR ANDREAS EKSTRÖMS storasyster Linda knackade i glaset och reste sig upp vid disputationsmiddagen på Medicinareberget en fredagskväll i slutet av april kunde gästerna inte låta bli att le.

Minnesbilderna av en lillebror som redan långt före skolåldern, kom hemdragandes med slemmiga små djur från träsket intill, hade uppenbarligen gjort avtryck i det östgötska barndomshemmet.

- Jag minns särskilt salamandern Linus som bodde i en glasslåda, säger Andreas som tidigt fascinerades av varelserna i Motalas våtmarker.

Så kan vägen till en doktorstitel också starta: med grodyngel och salamandrar på pojkrummet.

DEN 28 APRIL 2017 försvarade Andreas Ekström den avhandling som, enkelt uttryckt, visar i vilken utsträckning benfiskar, som laxfiskar och abborrar, kan anpassa sig till varmare vatten.

En väsentlig del av studierna gjordes i den uppländska skärgården utanför Forsmarks kärnkraftverk där det finns en konstgjord sjö med högre temperatur än i det omgivande Östersjövattnet.

- Ett unikt system där vi kunnat studera abborrens förmåga att anpassa sig, säger Andreas.

- Varmare vatten leder i princip till en ökad ämnesomsättning och energiförbrukning vilket gör att fisken tvingas skaffa mer föda. Men det leder också till att fiskens hjärta får arbeta hårdare för att förse kroppens vävnader med syre- och näringsrikt blod.

- Forskningsresultaten visar emellertid att abborrar, som under en lång tid utsätts för högre temperatu-

rer, kan ställa om sin fysiologi för optimerad ämnesomsättning och energiproduktion.

- Vår forskning visar också att abborren har ganska hög värmetolerans och, jämfört med många andra arter, förhållandevis lätt att anpassa sig. Samtidigt kan en temperaturhöjning leda till att abborrens viktigaste födokällor, till exempel kräftdjur och andra fiskarter, slås ut. Om näringskedjan bryts kan alltså temperaturökningen ändå bli fatal för abborren.

NÄR JAG ETT par veckor efter disputationen försöker få kontakt med Andreas visar det sig att han redan hunnit ta planet till Kanada för ett månads långt gästspel hos en forskargrupp vid Carleton University i Ottawa, Ontario.

- De intresserar sig för ungefär samma saker som jag. Fast medan jag jobbat mycket i laboratoriet är de mest ute i fält, och när allt kommer omkring är det förstas väldigt relevant att veta hur klimatförändringar påverkar fisken i det vilda.

Väl hemma i Göteborg igen tror Andreas inte att det blir mer än någon enstaka semestervecka i sommar. Han är redan en del av ett forskningsprojekt som sträcker sig fram till oktober. Ett arbete lett av docent Erik Sandblom som också var Andreas handledare och bollplank under avhandlingsarbetet.

Hur skiljer sig vardagen som doktorand från ett vanligt jobb?

- Det har varit frihet under ansvar. Jag har haft fulla arbetsdagar precis som på vilket annat jobb som helst. Fast det är klart: ibland blev det långa pass och sena

Avhandlingen heter:
Thermal tolerance in teleost fish – importance of cardiac oxygen supply, ATP production and autonomic control.

Andreas Ekström

Ålder: 37 år.

Bor: Lägenhet i Guldheden, Göteborg.

Familj: Gift med Rebecca.

Disputerade: 28 april 2017.

Jobbar på: Institutionen för biologi och miljövetenskap.

Anställning: Forskartjänst hos handledaren och docenten Erik Sandblom fram till oktober.

Intressen: Sportfiske, zoologi och herpetologi.

Dold talang: "För länge sedan spelade jag basgitarr."

Andreas Ekströms stora nöje är förstås fiske.

kvällar. Särskilt när jag var mitt uppe i ett experiment. Under månadslånga vistelser i Forsmark arbetade vi till exempel ofta intensivt från gryning till skymning.

- Visst har jag varit trött ibland, men efter ett par år på verkstaden hemma i Motala vet jag mycket väl hur det är att vändas inför jobbet nästa morgon - som doktorand har det alltid känts kul att komma tillbaka till jobbet.

Pressen att prestera, hur har du hanterat den?

- Innan jag själv blev antagen träffade jag ofta doktorander som verkade väldigt stressade. De hade dåligt med tid och nådde kanske inte heller alltid de resultat de hoppats på. Därför hade jag en föreställning om att det skulle bli en mycket tuffare tillvaro än vad det faktiskt blev.

Så kom då äntligen dagen för disputationen. Efter år

av kompletterande gymnasiestudier i Borås, en kandidat- och masterexamen i Linköping och nästan fem år på Göteborgs universitet.

- Allt gick väldigt fort. Jag minns att jag höjde på ögonbrynen och tittade lite förvånat mot opponenter professor Kurt Gamperl från Memorial University of Newfoundland i Kanada: "Va, är det redan klart?"

Och någonstans under kvällens festligheter på Medicinareberget gick nog också tanken till den lille Andreas och barndomsvännen Rikard och salamandrarerna hemma i Motala.

- Jag har mer eller mindre följt i Rikards spår. Om någon fungerat som förebild är det just han, säger Andreas om sin vän som hann först till disputationen och för tillfället är postdoktor i Amsterdam.

Här och nu börjar Andreas Ekströms eget arbete med att formulera en framtida forskningsplan. ■

Varför ska sjuka och svaga grupper straffas?

FRIA ORD. SEDAN 2001 HAR det varit en väl etablerad princip vid Göteborgs universitet att långtidssjukskrivna och föräldralediga medarbetare inte ska missgynnas när löneförhandlingar drar ut på tiden. Denna princip frångår nu arbetsgivaren från och med 2016 års RALS-avtal. För OFR-S är detta en hjärtefråga. Att diskriminera föräldrar och missgynna en så utsatt grupp som de långtidssjukskrivna, är inte, menar vi, förenligt med att vara en god och inkluderande arbetsgivare. Under en mycket utdragen förhandlingsprocess har OFR-S försökt bemöta arbetsgivarens nya hållning i denna fråga, dock utan att vinna gehör i ledningsgruppen vid Göteborgs universitet.

PROBLEMET VI VILL hantera är att Försäkringskassan inte höjer den sjukpenninggrundande inkomsten retroaktivt, varför långtidssjukskrivna och föräldralediga under en period får lägre ersättning från Försäkringskassan än

de skulle ha fått om deras nya lön fastställts tidigare. Från 2001 och fram till oktober 2016 har Göteborgs universitet ersatt dessa grupper med mellanskillnaden vid varje löneresvison. Detta vill universitetet inte göra längre. Varför?

OFR-S HAR DOCK inte gett upp. Vi har begärt ny förhandling i frågan, denna gång tillsammans med Seko och SACO vid Göteborgs universitet. Arbetsgivaren får alltså ytterligare en chans att stå upp för en viktig och väl etablerad princip. Vi hoppas att ledningsrådet tar den!

Peter Brandt,
ordförande för ST:s sektion vid GU
Håkan Blennqvist,
ordförande för lärarförbundet vid GU

Inte i första hand GU:s ansvar

Personalenheten skriver ingen replik utan hänvisar till det svar som på uppdrag av rektor skickats direkt till OFR-S.

”I de centrala Villkorsavtalen inom staten är frågan om retroaktivitet för föräldralediga och sjukskrivna inte reglerad. Det finns inget hinder i de centrala Villkorsavtalen att sluta lokalt avtal om att retroaktiva lönehöjningar ska få genomslag på föräldralediga och sjukskrivna. Saco-S och arbetsgivaren har redan innan 2016 års RALS varit överens om att inte reglera frågan i det lokala RALS-avtalet. I förhandlingarna om lokalt RALS-avtal 2016 var arbetsgivarens målsättning att i den mån det är möjligt uppnå enhetlighet oavsett organi-

sationstillhörighet och att renodla RALS-förhandling till att omfatta processfrågor. Frågan om retroaktivitet hänvisades därmed till att tas upp vid förhandlingar om lokalt villkorsavtal. OFR-S, Saco-S och Seko, har inkommit med en förhandlingsframställan till Göteborgs universitet om att teckna lokalt kollektivavtal avseende retroaktiv ersättning för föräldralediga och sjukskrivna i samband med RALS 2016 och kommande avtalsperiod”.

Dessutom menar arbetsgivaren att de negativa effekterna inte i första hand är GU:s ansvar utan är en fråga som ”bör lyftas till statsmakten för att få till stånd en förändring av Försäkringskassans regelverk, alternativt att förbunden verkar för en central reglering.”

ANNONS

Visste du att det finns en konstförening vid Göteborgs universitet?

Konstföreningen firar 25 år i år och har cirka 300 medlemmar – anställda, före detta anställda och deras partner – som får möjlighet att se konst av alla de slag oavsett var eller med vad man jobbar eller har jobbat inom GU. Föreningen anordnar olika aktiviteter varje termin, till exempel besök i en konstnärsateljé, guidade besök på utställningar i Göteborg eller på annan ort eller en flerdagarsresa med konsttema inom Sverige eller utomlands. I november varje år har medlemmarna chans att vinna olika belopp i ett konstlotteri och får sedan själva välja konst eller konstnätverk för sitt vinstbelopp (verken kommer från olika gallerier i Göteborg och från HDK). Merparten av medlemsavgifterna går till detta lotteri. Intresserad? Sök då på ”Konstföreningen” på föreningens hemsida på Medarbetarportalen. Eller mejla konstforeningen@gu.se. Medlemsavgiften är för närvarande 200 kronor/kalenderår.

Välkommen!

FOTBOLL SOM POLITIKERSPRÅK

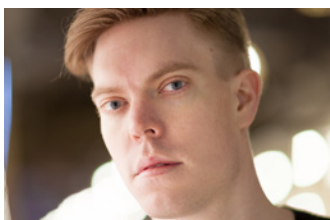
SPRÅK.

”Vänsterkant”,
”öppet mål”,
”vara på bollen”
och ”skruvade
inlägg” är några

exempel på hur fotbollsspråket breder ut sig. Forskarna Gunnar Bergh och Sölve Ohlander visar i studien Först på bollen var Socialdemokraterna hur uttryck från fotbollens värld blivit allt vanligare inom politik och media.

- En teori är att fotbollstermer tas till för att ge effekt och förenkla den politiska retoriken, förklarar Gunnar Bergh.

STUDENTER BLIR AMANUENSER

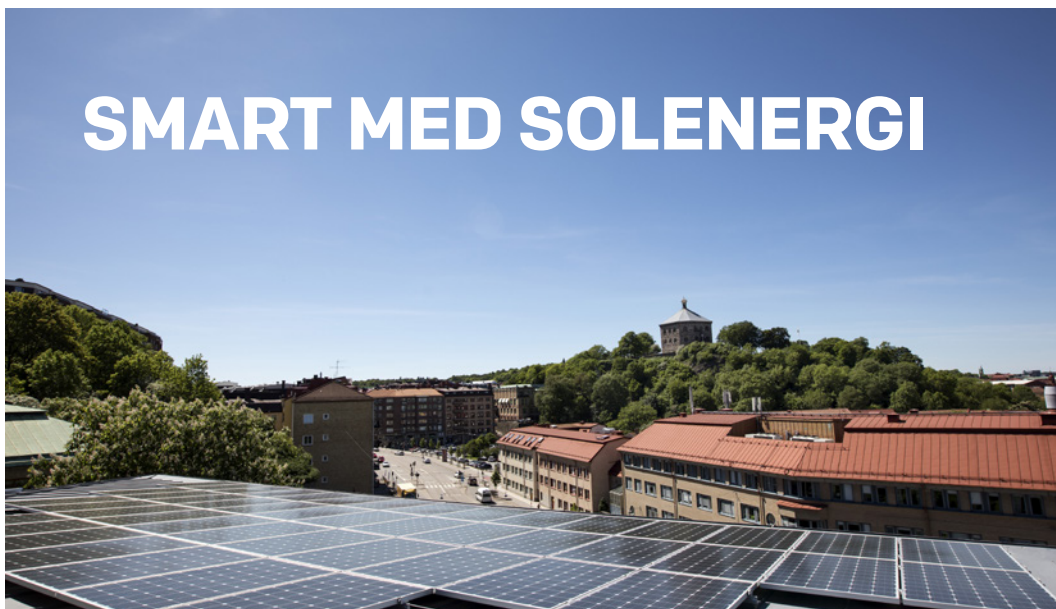
AMANUENS. Stefan Jensen på Akademin Valand är en av 64 amanuenser vid Göteborgs universitet.

- Det är en väldigt bra position. Jag får en god inblick i de pedagogiska delarna av utbildningen samtidigt som jag får tid att arbeta med egna projekt. Överlag är det ett bra steg in i den akademiska världen.

De allra flesta amanuenser, ett fyrtiotal, finns vid Sahlgrenska akademien. Medellönen är 22 789 kr. Amanuensers är en ovanlig anställningsform och riktar sig till studenter som antingen jobbar med undervisning eller vill komma ett steg närmare forskningen under utbildningen. Närmare 20 studenter är anställda, cirka en dag i veckan, på Handelshögskolan. De fem amanuenserna som finns på Akademin Valand arbetar halvtid och pluggar resterande tid.

FOTO: PER L-B NILSSON

SMART MED SOLENERGI

ENERGI. Sedan våren 2015 producerar solcellerna på Handelshögskolan, på en yta motsvarande 200 kvadratmeter, 29 000 kWh om året, vilket motsvarar el för ungefär sex villor per år. Anläggningen är ett gemensamt initiativ av Akademiska Hus och

Handelshögskolan.

- Solceller är en bra investering, trots Sveriges mörka vintrar. Tekniken kräver inte direkt något underhåll och kostnaderna har sjunkit så det finns en stor framtida potential med de stora takytorna vid GU,

säger miljösamordnare Mattias Sundemo som pekar på att solcellerna under sommaren står för mellan en tredjedel och hälften av elbehovet.

Förutom på Handelshögskolan finns det solceller på taket på Pedagogens B-hus.

HUR BLIR MAN STUDENT VID GU?

UTBILDNING. Hur är det att studera i Sverige och hur kommer man in? Den 10 maj arrangerade utbildningsenheten för sjätte gången i rad ett informationsmöte i huvudbyggnaden för nyanlända om möjligheter till universitetsstudier.

- Det är inte så lätt att förstå det svenska systemet.

Därför erbjuder vi samlad information samt möjlighet till enskilda samtal för nyanlända som hoppas kunna utbildas vidare i Sverige. Intresset är stort, vi har haft fullt med folk varje gång, förklarar Catherine Gillo Nilsson, samordnare vid sektionen för student- och utbildningsstöd.

Mötet innebär ett samarbete mellan GU, Chalmers, Arbetsförmedlingen och Integrationscentrum. Informationen vänder sig till personer med avslutad gymnasieutbildning och tolkas till arabiska, persiska, somaliska och engelska. Initiativtagare är prorektor Helena Lindholm.

Arkeolog för Syriens skull

Han är hotad till livet i sitt hemland.
Från Göteborg kämpar nu den syriske forskaren och arkeologen Anas Al Khabour för
att rädda kulturarv i krigets Syrien.
– När vårt kulturarv försvinner dör en del av vår identitet, säger han.

Text: KARIN FREJRUD Foto: JOHAN WINGBORG

DET ÄR MED SORG i hjärtat som Anas Al Khabour följer nyhetsrapporteringen från sitt hemland Syrien. Kriget skördar ständigt nya offer och ödelägger landskap, byggnader, städer. Terrorgruppen IS sprider skräck och har också gjort det till sin uppgift att förstöra värdefulla byggnadsverk och att sälja antika föremål på den svarta marknaden för att finansiera sin terrorverksamhet.

- En vän och kollega till mig som var museichef i världsarvstaden Palmyra halshöggs av IS för två år sedan, berättar Anas Al Khabour. Vi arkeologer klassas som otrogna av IS och därför kan jag inte återvända till mitt hemland utan fara för mitt liv.

SEDAN NÅGRA ÅR tillbaka har Anas Al Khabour och hans familj dock haft en fristad i Sverige. Via programmet Scholars at Risk (SAR) har han just nu en anställning på institutionen för historiska studier. Göteborgs universitet är mycket aktivt för att hjälpa utsatta forskare och genom SAR erbjöds förra året fyra forskare en tillfällig tjänst på universitetet, varav Anas Al Khabour var en.

- Det betyder otroligt mycket för mig. GU erbjuder oerhört spännande möjligheter för min forskning. Här bygger jag mer pedagogisk erfarenhet och får chans att utbyta idéer med experter inom mitt vetenskapsområde, säger han när vi träffas i hans tjänsterum på institutionen.

På en nästintill felfri svenska berättar Anas Al Khabour om sina två pågående projekt. Det ena rör Kura-Araxes-kulturen där han studerar hur material förflyttade sig inom ett stort område i mellanöstern runt 3000-4000 f.Kr.

- Genom att studera keramik, metall och till exempel begravningsritualer kan vi förstå hur människorna levde där under denna period.

Anas Al Khabours forskning visar att människor med olika religioner och olika etnicitet levde här, sida vid sida, under många tusen år.

- Tänk dig en färgsprakande, vacker mosaik. Ingen vill byta ut den fina mosaiken mot en mosaik i bara en färg. IS bygger sin ideologi på totala felaktigheter. Syriens kulturarv visar att där alltid funnits utrymme för mångfald - tills nu.

FÖR ATT MOTVERKA faktaförvanskning och historielöshet är våra kulturarv därför så viktiga att bevara, menar han.

- De är en del av en nations identitet och historia. Genom att förstå vår dåtid kan vi förstå vår nutid. Den som inte minns sitt förflutna är dömd att upprepa miss- tagen från förr, konstaterar Anas Al Khabour.

Därför brinner han också mycket för sitt andra projekt: att skydda och bevara hotade kulturarv i

IS-kontrollerade områden. Genom rapporter från människor på plats i Syrien och Irak och genom att studera satellitbilder inventerar Anas Al Khabour och hans kollegor förstörelsen och dokumenterar vilka föremål som försvunnit.

- Det är hemskt när alla dessa antika byggnader och föremål förstörs. Men vi kommer att kunna restaurera en del.

- DESSUTOM FÖRSÖKER VI sprida information om så kallade *blodsantikviteter* för att stoppa illegal trafficking av antika föremål från olika krigsområden.

Anas Al Khabours karriär har tagit honom via studier i arkeologi på universitetet i Damaskus till masterstudier i Madrid. Han har jobbat som museidirektör på Nationalmuseet i Raqqa och kulturattaché på syriska ambassaden i Madrid innan han och hans fru och två barn tog sig till Sverige 2013 på grund av kriget. Här fick han jobb på Kulturmiljö Halland i Halmstad innan han kom till GU.

Hur kom det sig att du ville bli arkeolog?

- När jag var liten pojke lekte jag och mina kompisar på en kulle nära där jag bodde. Vi hittade skärvor av keramik och då vi pratade med arkeologer som jobbade där, berättade de att föremålen var flera tusen år gamla. Jag tyckte det var oerhört fascinerande.

En ny värld öppnade sig för den unge Anas Al Khabour, en värld där man med hjälp av skärvor från det förflutna kunde lägga pussel, nästan som en detektiv, och till slut få ihop en bild av hur ens förfäder levde. Och för en pojke som växte upp omgiven av böcker, var valet att läsa vidare på universitetet självklart.

- Min far drev en bokhandel under min uppväxt. Och nästan alla vi syskon, sex bröder och sex systrar, jobbar idag med undervisning av något slag. Så min pappa var en bra inspirationskälla, konstaterar Anas Al Khabour.

HAN TYCKER JOBBET är minst lika spännande idag som då han började sin karriär.

- Nu ser jag det också som min plikt för Syriens skull att jobba vidare. Det är min plikt både som specialist och som medborgare att försöka rädda vårt kulturarv.

- Min förhoppning är att vårt kulturarv ska användas för att mäkla fred. Om vi lyfter fram vår gemensamma historia kan vi börja fokusera på det vi har gemensamt istället för det som skiljer oss åt. ■

Scholars at Risk (SAR)

är ett internationellt program för att skydda forskare vars liv, frihet eller välbefinnande hotas.

SAR arrangerar tillfälliga forskar- och lektorstjänster på olika institutioner på universitet runt om i världen.

Mer information: www.gu.se/omuniversitetet/refugees/scholars-at-risk.

Anas Al Khabour

Alder: 41 år.

Yrke: Arkeolog.

Bor: Halmstad.

Familj: Fru och två barn.

Intressen: Läsa, spela gitarr och spela schack. "När vi flyttade till Halmstad gick jag med i en schackklubb, det var bra för att lära sig svenska. Men nu hinner jag inte med det utan spelar med datorn istället."

Återgår till sina hjärtefrågor

Efter fem år som prorektor och nästan 15 år i ledande ställning är det nu dags att återgå till det som en gång fick henne att börja på universitetet: intresset för globala frågor och nyfikenheten på forskning och undervisning.

Helena Lindholm fortsätter dock som rektorsråd på 20 procent för att ägna sig åt GU:s arbete med flyktingfrågan.

NÄR

HELENA LINDHOLM utsågs till prorektor 2012 var hon den yngsta prorektorn någonsin vid GU: 48 år. Hon hade tidigare varit dekan på Samhällsvetenskapliga fakulteten i sex år och innan dess prefekt på institutionen för globala studier i tre år. Som prorektor har hon haft ett särskilt ansvar för områden som internationalisering, arbetsmiljö, jämställdhet och likabehandling. Dessutom har hon haft i uppdrag att

sjösätta *Vision 2020* och verka för breddad rekrytering.

- Att sluta efter fem år som prorektor känns som rätt tidpunkt. Jag går tillbaka till forskningen och det känns väldigt spännande och engagerande, även om det såklart också blir tomt. Sammantaget har jag haft det väldigt roligt och lärt mig oerhört mycket. Jag har fått vara med på den spännande resa som GU har gjort under de här åren. Jag kommer säkert sakna att vara mitt i där allting händer, men det är samtidigt skönt att få återvända till forskningen. Jag längtar personligen efter en mindre splittrad tillvaro där

jag kan fokusera mer och gå djupare in i globala frågor om krig, konflikter och flyktingskap.

Även om hon har tackat ja till uppdraget som rektorsråd betonar Helena Lindholm att hon inte kommer att sitta kvar i ledningen. Hon har fått flera erbjudanden om ledningsuppdrag, både i Sverige och utomlands men har konsekvent tackat nej. För fem år sedan trodde Helena Lindholm att hon en gång skulle kandidera till rektor på GU, men hon har ändrat sig.

Jag kommer säkert att sakna att vara mitt i där allt händer, men det är samtidigt skönt.

HELENA LINDHOLM

- **DET BEROR DELS** på att jag har fått en inblick i hur en rektors dagar och arbetsbelastning ser ut, från tidig morgon till sen kväll, dels att så mycket tid och energi går åt till att hantera disciplin- och personären den samt problem i arbetsmiljön. Att vara myndighetschef är en väldigt utsatt position, särskilt i brännande frågor. Jag vill också ha mer fritid än vad som är möjligt för en rektor.

På frågan hur det känns att gå

Fredsforskare Helena Lindholm, som den 30 juni avgår som prorektor, menar att högre utbildning spelar en stor roll för nyanlända. Den nya behörighetsgivande kursen i svenska är en viktig satsning men det är också till exempel informationsträffar om högre studier.

tillbaka till forskningen och på sikt undervisningen efter så lång tid, skrattar hon.

- Hmm, det blir intressant. Framför allt ska det bli roligt, men det är ett klassiskt dilemma i akademien att gå tillbaka till att bli kollega efter lång tid med ledningsuppdrag. Det senaste året har jag dock fått lite tid att återuppta forskningen och har så smått börjat spåna på ett par forskningsprojekt. Det blir säkert inte helt problemfritt. Jag tar också med mig mycket som jag hoppas att institutionen ska ha nytta av, exempelvis kunskapen om hur universitetet styrs, hur organisation och beslutsgångar de facto ser ut.

Helena Lindholms främsta bidrag tycker hon själv är att Göteborgs universitet flyttat fram positionerna för samhällsansvar, globalt engagemang, flyktingfrågor och jämställdhet.

INSIKTEN OM ATT GU behövde göra något i flyktingfrågan blev uppenbar om inte tidigare så den 3 september 2015 när bilderna på den drunknade pojken Alan spreads över hela världen. Helena Lindholm berättar att hon fick ett stort antal mejl från engagerade medarbetare om vad GU kunde göra.

- Men vårt ansvar ligger i det långsiktiga och i att vi är en institution för utbildning och forskning. Genom detta ansvar och uppdrag kan vi bidra på ett långsiktigt och strukturerat sätt. Vi är också en statlig myndighet och har möjligheter att bidra till bättre inkludering av nyanlända och bidra till mer kunskap om migration och flyktingskap. Vi har också ett ansvar som potentiell arbetsgivare.

Mindre nöjd är hon med sin strävan att få till stånd ett mer strategiskt och framåtblickande arbetsmiljöarbete för att komma åt ohälsa, exempelvis i förhållande till stress.

- Vi vet att stress är en orsak till ohälsa, långtidssjukskrivning, konflikter och samarbetsvårigheter. Jag önskar att vi hade kommit längre;

bland annat behöver vi ta fram en övergripande plan för att hantera stress och arbeta mer förebyggande både vad gäller individen och de mer strukturella aspekterna.

EN ANNAN FRÅGA som bekymrar henne djupt är den förändrade synen på kunskap i spåren av Trump och Brexit. Det finns, enligt henne, en ökad skepticism mot etablerad kunskap och en anti-intellektualism som sipprar in i det svenska samhällsklimatet. Det hotar även den akademiska sektorn, befarar Helena Lindholm.

- Vi måste fortsätta slå vakt om de värden som universitetet står för: öppenhet, frihet, humanism och betydelsen av systematiskt grundad kunskap. Vi får absolut inte gömma oss, utan behöver betona detta synsätt ännu mer i våra utbildningar. Den ökade globala populismen och neo-nationalismen är på ett sätt en reaktion mot globalisering och öppenhet. Även Sverige har gränskontroller, stängda gränser och en starkare betoning av så kallade svenska värderingar. Vi förefaller vara på väg mot en reaktiv era, som präglas mer av isolationism och protektionism än av globalisering. Hur kraftig och långvarig den reaktionen blir, är det ingen som vet.

- En sak är säker, säger Helena Lindholm och tittar ut genom ett av de höga fönstren i det ljusa arbetsrum i Vasaparken som hon snart ska lämna.

- Det är utmanande tider för nästa ledning.

Har din syn på makt förändrats under åren?

- Det är klart att det är roligt och tillfredsställande att ha inflytande och att kunna påverka i frågor där man kan göra skillnad, men det är inte sunt att vara i maktposition för länge. Min period har varat lagom länge. ■

Text: **ALLAN ERIKSSON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Vad är du särskilt nöjd med att ha uppnått?

① - Att få vara med och utveckla ett bra samarbetsklimat på GU, mellan fakulteterna och institutionerna. Det har gjort att vi kunnat utnyttja universitetets bredd på ett helt annat sätt. För åtta år sedan var UGOT Challenges något helt otänkbart.

② - GU är känt i landet för att stå för samhällsansvar och globalt engagemang. Vi har fått mycket beröm för vårt sätt arbeta med flyktingfrågan.

③ - Vi har lyckats uppnå målet med en andel kvinnliga professorer på 30 procent. Vi hör till de lärosäten som ligger i topp i landet. Det gjorde vi inte för några år sedan.

④ - Vi sticker ut i frågor som rör jämställdhet, tillgänglighet och likabehandling.

⑤ - Jag tycker att vi har lyckats med Vision 2020, den blev en gemensam och allomfattande angelägenhet och som kan anpassas utifrån olika förutsättningar. Att bara ha en vision räcker inte. Det systematiska i vårt sätt att jobba med Vision 2020 är speciellt.

Fortsatta uppdrag:

20 procent: rektors råd i frågor som rör nyanlända och inkludering.

25 procent: föreståndare för Segerstedtinstitutet, på uppdrag av rektor.

Ordförande i regeringens expertgrupp för biståndsanalys. Medlem i SUHF:s arbetsgrupp rörande flyktingsituationen. Styrelseledamot i STINT, Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning

Resterande tid: professor på institutionen för globala studier.

Ny på jobbet

Alexander Andersson är ny doktorand i praktisk filosofi.

Matilda Arvidsson är ny postdoktor i internationell rätt.

Mikael Baaz är ny docent i internationell rätt.

Sophie Bergerbrant är ny docent i arkeologi. Hon arbetar bland annat med ett projekt om ulleekonomi men forskar också om migration och genus.

Robin Biddulph är ny docent i kulturgeografi.

Jan Bjersing är ny docent i reumatologi.

Camilla Björklund är ny professor i pedagogik.

Kenneth David Boffard är ny gästprofessor i kirurgi med inriktning mot trauma.

Magnus Båth är ny professor i medicinsk strålningsfysik.

Niklas Egels Zandén är ny professor i företagsekonomi, särskilt management och organisation.

Maris Gillette är ny professor i socialantropologi.

Maria Bania är ny professor i musikalisk gestaltning med inriktning interpretation.

Lina Bunketorp Käll är ny docent i fysioterapi.

Richard Endörfer är ny doktorand i praktisk filosofi.

Erik Eriksson och **Isabella Pistone** är bitr. forskare på inst. för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

John Eriksson är ny docent i praktisk filosofi.

Lena Eriksson är ny docent i vetenskaps-teori.

Leonardo Fabbri är ny gästprofessor i lungmedicin med inriktning mot klinisk KOL-forskning.

Ludger Grote är ny adjungerad professor i lungmedicin, särskilt sömnmedicin.

Rotraud Hansberger är ny gästforskare vid forskningsprogrammet *Representation and Reality*.

Poul Holm är ny gästprofessor i historia.

Sara Lindén är ny professor i medicinsk och fysiologisk kemi.

Eva-Carin Lindgren är ny professor i idrottsvetenskap.

Magnus Lindwall är ny professor i psykologi med inriktning mot hälsopsykologi.

Kirsten Mehlig är ny docent i epidemiologi.

Tommaso Milani är ny professor i flerspråklighetsforskning.

Andreas Moberg är ny docent i internationell rätt.

Susanna Myrsky är ny administratör för CLASP – Centrum för språk teori och sannolikhetsstudier.

Niels Nijsingh är ny postdoktor i praktisk filosofi.

Anette Olin är ny docent i pedagogik.

Caroline Olsson är ny docent i radiofysik.

Roger Olsson är ny gästprofessor i läkemedelskemi.

Marcela Pekna är ny professor i neuro-immunologi.

Juliane Reinecke är ny gästprofessor i företagsekonomi.

Kenneth Richman är under våren gästprofessor i filosofi med inriktning på vårdetik och moraliskt ansvar vid *Gothenburg Responsibility Project*.

Stefano Romeo är ny professor i molekylär och klinisk medicin.

Fei Roth är vikarierande systemingenjör vid institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

André Sadeghi är ny docent i audiologi.

Jakob Sandin är ny personalspecialist med ansvar för lika-behandling på personalenheten.

Asad Sayeed är ny biträdande universitetslektor i datalingsvistik.

Kåre Skallerud är ny gästprofessor i marknadsföring.

Linda Soneryd är ny professor i sociologi.

Juhana Toivanen är ny forskarsassistent i latin.

Adrian Wagg är ny gästprofessor i geriatrisk med inriktning på inkontinensforskning.

Ann Wennerberg är ny professor i oral protetik.

Johan Westin är ny professor i infektionsmedicin.

Patrik Zapata är ny professor i offentlig förvaltning.

Anna Zettergren är ny docent i experimentell psykiatri.

Utmärkelser

Rektor **Pam Fredman** samt överläkaren och seniorprofessorn **Karl Swedberg** är två

av 11 personer som har tilldelats utmärkelsen Göteborgs Stads förtjänsttecken. Förtjänsttecknet har sedan 1948 delats ut till personer som gjort en betydande insats för Göteborgs Stad. Utmärkelsen delades ut vid en ceremoni i Göteborgs Konserthus den 7 juni.

Joydeep Bhadury får 2017 års Assar Gabrielssonspris på

200 000 kronor för att ha ökat kunskapen om hur cancer utvecklas och för att hans forskning i framtiden kan bidra till effektiv behandling av olika cancerformer. Priset har delats ut sedan 2005 och ges sedan 2016 till två mottagare. I år delades dock endast ett av priserna ut, det för basvetenskaplig cancerforskning, eftersom det saknades nominering för avhandling inom klinisk cancerforskning.

Anna Blennow, universitetslektor i latin, har tilldelats det Lagergrenska priset 2017 för sina betydelsefulla insatser när det gäller att öka intresset för humanistiska studier med anknytning till Rom och Italien och för den verksamhet som bedrivs vid Svenska institutet i Rom. Priset delas ut av föreningen Svenska Rominstitutets Vänner.

Robert Berman, professor i matematik vid Chalmers och Göteborgs universitet, får årets Göran Gustafssonpris i matematik av Kungliga Vetenskapsakademien. Berman utvecklar matematiska metoder

som bland annat bygger en övntad bro mellan Einsteins gravitationsteori och teorin för komplexa system. Ett av målen med hans forskning är att utveckla en modell där rumtidens geometri träder fram som ett makroskopiskt fenomen ur ett underliggande mikroskopiskt komplext system.

Karin Helgesson, universitetslektor i svenska, har tilldelats Svenska Akademiens stipendium till postdoktorala språkforskare för år 2017. Stipendiet delas ut som stöd och belöning för värdefulla bidrag till kändedomen om svenska språket.

Michael Axelsson, professor vid institutionen för biologi och miljövetenskap, har utsetts till mottagare av Naturvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris 2017. Han tilldelas priset för sin mångåriga gärning som pionjär, stilbildare och drivande när det gäller IT-baserad undervisning i biologi vid Göteborgs universitet.

Sahlgrenska akademien har utsett följande nya hedersdoktorer:

Madeleine Olsson Eriksson, ordförande i Sten A Olssons stiftelse för forskning och kultur, som står bakom flera donationer, bland annat för inrättande av centrumbildningar, gästprofessorer och stöd till enskilda projekt.

Helen von Sydow, styrelseledamot i Stiftelsen Erik & Lily Philipsons minnesfond, och **Oscar von Sydow**, ordförande i Stiftelsen Fru Mary von Sydows, född Wijk, donationsfond, har tillsammans initierat en långsiktig satsning på sommarforskning för

studenter på Sahlgrenska akademins läkarprogram.

Naturvetenskapliga fakulteten har utsett följande nya hedersdoktorer: **Annika Ekdahl**, textilkonstnär med gobelängvävnader i stora format som sin uttrycksform, samt tidigare gästprofessor vid institutionen för kulturvård, **Tandong Yao**, professor och föreståndare för the Institute of Tibetan Plateau Research vid Chinese Academy of Sciences, som forskar om glaciärer och miljön på den tibetanska plattan.

Utbildningsvetenskapliga fakulteten har utsett 2017 års hedersdoktorer: professor **Päävi Palojoki**, Helsingfors universitet, samt professor **Nikolay Veraksa**, Ryska statliga humanistiska universitetet, som båda har gjort betydande insatser för fakulteten.

Den polska journalisten och författaren **Anna Bikont** har utnämnts till hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten. Hon är bland annat grundare av tidningen *Gazeta Wyborcza* samt författare till reportageboken *Vi från Jedwabne*.

Nils Hanson, redaktör för SVT:s *Uppdrag Granskning*, har utsetts till hedersdoktor vid Samhällsvetenskapliga fakulteten. – Nils Hansons betydelse för den svenska undersökande journalistiken kan inte överskattas och är en pågående livsgärning, säger Ulla Sättereie, prefekt vid JMG.

Susannah Leach, avdelningen för mikrobiologi och immu-nologi, har utsetts till

2017 års mottagare av Sahlgrenska akademins pedagogiska pris. Hon har utvecklat ett slags dataspel där studenten tar rollen som doktorand i en forskargrupp som utvecklar ett universellt influensavaccin. Denna virtuella laboration utnyttjar de pedagogiska fördelarna med peer learning och flipped classroom, som innebär att studenterna först lär sig teoretiska grunder och sedan praktiskt omsätter kunskapen i klassrummet. Laborationen ger även studenterna ökad förståelse för den forskning som ligger bakom den kunskap som lärs ut.

Julia Nordblad har tilldelats 2017 års pris ur Kurt Aspelins minnesfond. Hon får priset för sin doktorsavhandling *Jämlikhetens villkor* (2013) som också getts ut i den bearbetade versionen *Den enspråkiga demokratin* (2015). Boken handlar om språk och skolundervisning i Bretagne, Tunisien, Tornedalen och Lappmarken kring sekelskiftet 1900. Rösträtt infördes i Sverige men skolan ställde samerna utanför den politiska gemenskapen genom språkförbud och undervisning exklusivt på nationalspråket.

Kristian Kristiansen, professor i arkeologi, har tilldelats Erik Westerby-priset, Danmarks största pris inom arkeologi. Kristian Kristiansen är ansvarig för Centrum för kritiska kulturavsnitt och forskar främst om bronsåldern.

Per Högberg, lektor i liturgiskt orgelspel vid HSM, har ur kung Carl XVI Gustafs hand, mottagit ett stipendium ur Bernadotteprogrammet på 100 000 kronor. Han får

priset för projektet *Klangikonografins uttrycksformer: En interdisciplinär studie av det sakrala rummets konstster i samverkan* i vilket han avser undersöka det sakrala rummets kontext, hur konststerna bild, musik och text relaterar till varandra, samt hur detta samspel kan beskrivas som ett slags klangikonografi. Också **Kim Hedås**, tidigare doktorand vid HSM, tilldelades stipendium.

Nanne Engelbrekts-son och **Jan Rosvall** har tilldelats det nyinrättade priset *Bevara mig väl* av Nordiska Konservatorförbundet Sverige. De båda pristagarna belönas för sitt arbete med att starta institutionen för kulturvård och för upprättandet av Sveriges första och ledande konservatorsutbildning. Genom sitt visionära arbete har de inspirerat generationer av konservatorer. Priset består av ett diplom, en prissumma samt ett exemplar av Röda Clara konservöppnare, designad av Sigvard Bernadotte.

Roger Säljö, professor i pedagogisk psykologi, har av Kungl. Vetenskapssamhället i Uppsala tilldelats 2017 års pris för utmärkt tvärvetenskaplig forskning. Han får priset för sin banbrytande forskning om utbildning, lärande, kommunikation och tänkande och för att ha tillfört tvärvetenskapliga perspektiv till områden också utanför den traditionella utbildningssektorn. Prissumman är på 100 000 kronor.

Per Svanborg, Erika Fagman, Andrea de Bejczy, Joydeep Bhadury och **Ka-Wei Tang** har fått pris för Årets avhandling vid Sahlgrenska akademien. På bilden saknas Filipa Ventura och Sama Islam Sayin.

Foto Francis Löfvenholm

Anslag

Aksel Sundström, docent vid statsvetenskapliga institutionen, har tilldelats ett stipendium på 100 000 kronor av Sverige-Amerika Stiftelsen för att kunna åka iväg på ett års postdoktorsvistelse vid Harvard University.

Evenemang

Studentdagen Hållbarhet

– *Act Sustainable!*
Den 3 oktober bjuder studenter vid GU och Chalmers traditionsenligt på en inspirationsdag kring hållbarhet. Det blir en eftermiddag full av spännande föreläsningar, workshoppar samt en utställning. Temat för dagen är FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling som ska förändra världen till år 2030. Dagen arrangeras av Students for Sustainability-organisationerna vid GU och Chalmers i samarbete med Göteborgs miljövetenskapliga centrum, GMV. Läs mer på www.hallbarhet.se.

Workshop on existential risk to humanity
Workshoppen är en del av ett gästforskningsprogram under september-oktober, som är ett samarbete mellan GU och Chalmers. Workshoppen pågår

7–8 september och är öppen för alla intresserade. För registrering, kontakta Olle Häggström (olleh@chalmers.se) senast 16 augusti. Läs mer på: <http://haggstrom.blogspot.se/>.

Folkbildning och musik i fokus på Mimerkonferensen 2017

Mimers årliga forskarkonferens hålls den 7–8 november och arrangeras i år i samarbete med Utbildningsvetenskapliga fakulteten och Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Vid årets konferens uppmärksammas särskilt relationen mellan musik och bildning. Konferensen vänder sig både till forskare och till forskningsintresserade praktiker. Forskare inbjuds att bidra med papper som berör folkbildning i vid bemärkelse. Deadline för texter är den 6 oktober och skickas till henrik.nordvall@liu.se. Mer information: www.liu.se/mimer.

Nya böcker

Skolan är den plats där ungdomar i Sverige oftast blir utsatta för våld eller utsätter andra unga för samma sak. Den nytkomna boken *Brottsoffret i skolan. Professionellas berättelser om ungdomars utsatthet* bygger på fallstudier med fokus på grundskolepersonnel. De tre författarna Johannes Lunneblad, Ylva Odenbring och Thomas Johansson arbetar alla vid institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande.

Dialoger med Svetlana Aleksijevič

Den 5 maj förra året anordnades på Jonsereds herrgård symposiet *Dialogues with Svetlana Alexievich*. Fokus låg på den genre som Nobelpristagaren kallar "en roman

av röster". Medverkade gjorde Sara Danius, Svenska Akademiens ständige sekreterare, Julia Tjernjavskaja, författare och professor i cultural studies i Minsk, samt Olga Sedakova, poet, teolog och essäist. Nu finns dialogerna samlade i en liten volym, utgiven på bokförlaget Ersatz. För redaktion och översättning står Johan Öberg samt Kajsa Öberg Lindsten.

Foto: JOHAN WINGBORG

Se GU:s seminarier i datorn

GU Challenges är temat för GU:s medverkan på Västsvenska arenan. Samtliga seminarier strömmas:

2 juli 16:30: Vår antibiotika i deras vatten – om utsläpp från läkemedelsproduktion och möjliga lösningar

3 juli 08:30: Snart är vi fler över 65 än under 16 – kris eller möjlighet?

3 juli 12:00: Tvång eller frivillighet? Om bästa vägen till ett framgångsrikt klimatarbete

4 juli 12:00: Ny kemikalieskatt på elektronik – till vilken nytta?

5 juli 16:30: Vattenbruk – miljöstörande verksamhet eller en värdefull och hållbar ny näring?

6 juli 10:30: Möbler, inredning och hållbart återbruk – ett långt och lyckligt liv i den cirkulära ekonomin

7 juli 13:30: Politisering och polarisering i ett yrvaket informationssamhälle

Mer information: www.gu.se/almedalen.

Springer för att se världen

Med rätt inställning kan man klara av det mesta. För Ola Björklund, som löptränar cirka 10 mil i veckan, brukar det bli ett par maratonlopp per år. Senast i mars sprang han 4,2 mil över istäckta Bajkalsjön i Ryssland.

OLA BJÖRKLUND ÄR ekonomen på statsvetenskapliga institutionen som är känd för sina idrottsliga prestationer. På rummet, mitt bland alla pärmor, hänger flera diplom och ett stort foto från Paris maraton - ett av världens största lopp.

Ola tränar cirka 6 gånger i veckan och varvar löpningen med en del styrketräning och innebandy. Mest av allt springer han till eller från jobbet, vilket blir cirka 14 km, men ibland när lusten faller på blir det dubbelt så mycket.

- Det tar oftast inte längre tid att springa till jobbet från Partille än att ta bussen. Då slipper man alla rödljus.

OLA HAR HITILLS sprungit 13 Göteborgsvarv och 23 maratonlopp runt i världen: Marrakech, Rom, Venedig, Istanbul, Dubai, Tel Aviv och Paris, det är bara några platser han varit på. Det senaste loppet gick ut på att sig över den jättelika Bajkalsjön i isande kyla och på knagglig is.

Av 200 löpare kom han 7:a.

- Det är jag väldigt nöjd med. Det var en mäktig känsla att springa över världens djupaste sjö i ett maraton som beskrivs som ett av världens

tuffaste. Men det vara bara 10 minus den dagen. Det var speciellt att vara i Ryssland, både dagen innan loppet och på galamiddagen bjöds det på kallskuret och vodka.

Det brukar bli 3-4 maraton per år, ibland även ultramaraton. Han beskriver långloppen som en extra krydda.

- Dels är det spännande att se hur långt man kan springa, dels är det att sätt att resa. Man får uppleva sådant man vanligtvis inte ser. Som regel springer jag aldrig samma maraton två gånger.

Att träna är idag en livsstil för Ola men så har det inte alltid varit.

- FÖRE 35 ÅRS ÅLDER hade jag usel kondition. Jag slutade snusa och gick snabbt upp i vikt. Då bestämde mig för att ge mig ut och springa och på den vägen är det. Det gick bra, över förväntan. Efter ett par månader sprang jag mitt första Göteborgsvarv och några månader senare mitt första maraton i Istanbul.

Ola har bland annat sprungit uppför Zermatt i Schweiz och genomfört ett ultramaraton i Sydafrika - mellan två hav - som beskrivs som ett av de vackraste loppet i världen. Samt ett långlopp, på 10 mil, i Lappland i midnattssol. Fast det märkligaste var ökända Médoc-maraton i sydvästra Frankrike, berättar Ola.

- Man springer mellan vingårdar och provsmakar viner. Inte så konstigt att det tog längre tid. Många klär ut sig och det är en stor och härlig fest. Jag var utklädd som en kackerlacka vilket i 30 graders värme var riktigt svettigt. Det som överraskade mig mest var att det fanns löpare som rökte.

Han ser flera paralleller mellan sin löpning och sitt arbete: båda kräver uthållighet och långsiktighet samt noggrannhet.

- DET GÄLLER ATT sätta upp delmål på vägen. Jag tror att jag blir mer effektiv och koncentrerad i mitt arbete. Att springa är avstressande, avkopplande och skönt för kroppen. Dessutom löser man problem bättre. En annan fördel är att man blir friskare och sover bättre. När jag inte tränar blir jag rastlös och otålig.

Trots att han i snitt springer ett 10-tal mil i veckan, nästan bara på asfalt, har han aldrig varit skadad.

- Jag tror att jag har en fallenhet för löpning. För mig skulle det nog vara farligare att göra längre uppehåll.

Att springa kan man hålla på långt upp i åldern, framhåller Ola.

- Alla kan göra nästan vad som helst med rätt inställning. Oftast är det inte kroppen som sätter stopp utan psyket. De flesta som springer en halvmaran kan också klara av ett ultramaraton.

Det han särskilt ser fram emot är loppet under Jubileumsåret 2021, då det arrangeras ett dubbelt Göteborgsvarv.

- Det handlar om att fortsätta så länge det är kul. Jag har ett stort naturintresse och tycker om att springa i vackra miljöer. Sedan vet man aldrig hur vädret blir, det är en del av charmen.

I mars sprang han Bailkan Ice Marathon, ett lopp över världens djupaste sjö.

Foto: Privat

Ola Björklund springer vanligtvis till eller hem från jobbet, minst 14 km per väg.

- Jag upplever det man kallar för "runner's flow", när alla endorfiner kickar igång. Man mår jättebra.

Foto: JOHAN WINGBORG

Hallå där, Eva Wiberg!

Vad är det första du gör när du blir rektor den 1 juli?

- Mitt första officiella uppdrag blir i Almedalen. Bland annat ska jag delta i en paneldiskussion om hur vi kan ta tillvara globala talanger och jag ska även medverka i en quiz om faktaresistens.

- Jag kommer också att börja blogga så att medarbetarna får veta lite mer om mig och hålls uppdaterade i olika högskolerelevanta frågor. Redan den 7 juli fattar jag mina första beslut.

Vad kommer de att handla om?

- Eftersom GU:s ledning kommer att bestå av så många nya personer är det viktigt att också satsa på kontinuitet. Därför kommer vicerektorerna Staffan Edén och Mette Sandoff att fortsätta sina uppdrag, Staffan under hösten och Mette tills vidare. Biträdande universitetsdirektör Marie Smedbro tillförordnas också under hösten och utlysning av anställningen som universitetsdirektör sker före sommaren. Helena Lindholm blir rektorsråd på 20 procent med ansvar för nyanlända och inkludering.

Vilken uppfattning av GU har du fått hittills?

- Jag har träffat samtliga dekaner vid deras fakulteter, förutom IT, samt träffat ett stort antal medarbetare. GU är fantastiskt med spännande forskning på både grund- och tillämpad nivå, utbildningar som jobbar på tvären och ett stort samhällsengagemang.

- Jag har väldigt stort förtroende för den nye prorektorn, Mattias Goksör, men har även haft täta möten med Pam Fredman som verkligen varit tillmötesgående i sin överlämning. Jag är oerhört glad över att bli rektor vid Göteborgs universitet.

EVA LUNDGREN

Text: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Foto: ALLAN ERIKSSON

Nanno Marinatos var mycket glad över utmärkelsen.

Solgudinnans återfunna ring

FELIX NEUBERGH. En solgudinna som härskade över både himmel, hav och underjord var temat för årets Felix Neuberghföreläsning den 30 maj.

- Hon var den mest framträdande guden i den minoiska kulturen på Kreta för cirka 3500 år sedan, berättade Nanno Marinatos, professor vid University of Illinois samt världsledande forskare inom minoisk konst och religion.

Det var i slutet av 1800-talet som den brittiske forskaren Arthur Evans påbörjade sina utgrävningar av palatsstaden Knossos. Sedan dess har ett stort antal minoiska fynd gjorts, det senaste på det grekiska fastlandet för bara ett par år sedan.

Somliga upptäckter har en fantastisk historia, berättade Nanno Marinatos.

- På 1930-talet erbjöd en präst myndigheterna på Kreta att köpa en ovanligt fin minoisk ring. De arkeologer som undersökte ringen ansåg dock att den var en förfälskning. Arthur Evans menade däremot att den var äkta och erbjöd sig att köpa den. Prästen ville dock ha så mycket betalt att Evans istället lät göra ett par kopior av smycket. Sedan försvann ringen spårlöst.

- Men för bara 12 år sedan hittades den igen i en gammal kruka. Och nu har man konstaterat att den faktiskt är äkta. Så Evans hade rätt, som alltid.

Vinn **bio**biljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi tre vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur stort blir GU:s balanserade kapital vid årets slut, enligt prognosen?
2. Hur mycket ökade koldioxidutsläppen från flygresor vid GU åren 2008–2016?
3. Vad heter det utdöda djur som på 1800-talet uppfattades som en felande länk mellan reptil och fågel?
4. Hur många gigabyte data väntas mänskligheten ha producerat år 2020?
5. Vilka djur gjorde så att Andreas Ekström så småningom blev intresserad av forskning?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är: **Jonna Bergman**, ekonom vid institutionen för biologi och miljövetenskap, **Emilia Rung**, forskningsrådgivare vid Forsknings- och innovationskontoret, samt **Frode Slinde**, studierektor för dietistprogrammet, avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition.

De rätta svaren i förra numret var: **1.** Forskningsutredningen RED 19 väntas kosta 8–12 miljoner kronor. **2.** Antalet betalande studenter som var inskrivna vid GU förra året var 176. **3.** "The internet of things" kallas det när allt fler vardagsföremål är sammankopplade och kan skötas av exempelvis mobilen. **4.** Antalet sprintare i England ökade med 80 procent 2006–2013. **5.** Sami Adwan är född i en liten by utanför Hebron.

Foto: JOHAN WINGBORG

Unik antologi om GU

Ett sätt kan vara att låta pensionerade professorer blicka tillbaka på sina ämnen.

– Och det har Seniorakademien nu gjort. Den sista delen blev nyligen klar och så vitt jag vet finns inget liknande i Sverige, förklarar ordförande Jan Holmer.

SERIEN OMFATTAR fem antologier med sammanlagt 50 artiklar, skrivna av professorer som varit verksamma ungefär de senaste fem decennierna. Det rör sig alltså om personliga tillbakablickar över 50 ämnen/ämnesområden.

Ett ämnesområde förresten, vad är det?

– Ja, en sak som antologierna visar är att svaret på den frågan inte är så självklart, förklarar Jan Holmer. Exempelvis mitt eget ämnesområde, arbetsvetenskap, består bland annat av studier i psykologi, sociologi och historia, och blev först 2000 ett eget ämne med en egen institution vid GU.

Andra ämnen försvinner, som trots starka protester lades ner 2013. Samtidigt har gamla ämnen utvecklats särskilda specialiseringar, som neurofysiologi, astrofysik och nanoteknologi.

– Varje professor har skrivit cirka sju sidor som de fått disponera på sitt eget sätt, berättar Jan Holmer. Jan

Holmgren förklarar exempelvis utvecklingen av medicinsk mikrobiologi och immunologi på ett i huvudsak faktabaserat sätt, medan Lars-Gunnar Andersson är mer personlig när han berättar om hur han och Jens Allwood fick timanställning efter bara två terminers studier. Lars Lönnroth utgår istället från porträtten på sina föregångare när han beskriver litteraturvetenskapens forna storhetstid.

Tio ämnen har kvinnliga författare.

– Det motsvarar nog ungefär andelen pensionerade kvinnliga professorer vid GU, förklarar Jan Holmer. De fem volymerna kommer att skickas i en samlingspärm till bland annat samtliga institutioner vid GU. Men de går också att läsa på nätet.

Seniorakademien startade 2004. Den föregicks av en seniorpool initierad av Guy Heyden, professor i oral patologi. Dokumentationen av professorernas verksamhet påbörjades av Emin Tengström, professor i humanekologi.

Vad ska ni göra nu?

– Vi håller på med en ny historisk antologi, om att vara student vid GU. Den kommer att inrymma bidrag från 1940-talet och framåt. Vi har redan fått in sju bidrag och ytterligare några är på gång.

Antologin *Personliga tillbakablickar över ämnesområden vid Göteborgs universitet* kommer att distribueras till samtliga institutioner. De finns också här: <http://seniorakademien.org.gu.se/>.

GUJournalen

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

**REDAKTÖR & STF
ANSVARIG UTGIVARE**
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Eurén
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 300 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB

POSTTIDNING A

AVSÄNDARE:
GU JOURNALEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET
BOX 100
405 30 GÖTEBORG

GÖTEBORGS
POSTREGION
PORTO BETALT
P 410280400

ÖGONBLICKET

VAD: Sommarskola för nyanlända med flyktningbakgrund.

VAR: Pedagoggen.

NÄR: På eftermiddagen den 12 juni.

Kort beskrivning:

Göteborgs universitet och Arbetsförmedlingen bjöd den 12–16 juni nyanlända på information om hur det är att studera i Sverige. Samtliga fakulteter medverkade. Bland annat ingick besök på Botaniska trädgården samt test av Virtual Reality. Sommarskolan vände sig till nyanlända på 18–30 år med gymnasieutbildning eller avbrutna högskolestudier. På bilden syns Reimaz Bakkour, Adam Bakkour, Victoria Nilsson Lissvall samt Sofie Gustafsson. Foto: Johan Wingborg

**NÄSTA
NUMMER
UTE I
BÖRJAN
AV OKTOBER**